

Наше Слово

PIK LXVI № 2 (3309) WARSZAWA, 10 SICHNIA 2021 ROKU
CІНА – зл. 4,30 zł (VAT = 8%) – CENA NUMER INDEKSU 366609

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAINSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернет-версія газети www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

Об'єднання українців у Польщі переживає кризу середнього віку:

«Ми багато пройшли, чимало позитивних і негативних періодів.
Ще трохи часу лишилося, але деяких речей вже не зробити»

Інтерв'ю з Петром Тимою,
головою Об'єднання
українців у Польщі,
напередодні з'їзду організації.
Підбиваємо підсумки
з нагоди 30-ліття Об'єднання

Фото – з фейсбук-сторінки Петра Тимі

Розкажіть, як ви потрапили до Українського суспільно-культурного товариства: це було продовження діяльності після ліцею в Лігниць чи після студентського середовища у Гданську? Або, може, родинна традиція?

Однієї причини немає. Ще у початковій школі я вперше поїхав до Зеленої Гори з батьком на концерт «Журавлів», який організувало УСКТ. Це була для мене неймовірна подія: повна зала людей, піднесення. Батько співпрацював з відомим українським активістом на цій території — Михайлом Ковальським, якого, до речі, в 60-х роках арештували і ув'язнили, щоб залякати українців. Це була гучна справа, і відтоді в нашому регіоні активність у рамках організації дуже ослабла. Разом із братом батько у 80-х роках заснував гурток УСКТ у Шпротаві, де ми жили. У 1981 році ми з братом поїхали на Фестиваль української культури до Кошаліна. Навчаючись у IV ліцеї в Лігниць, я танцював у шкільному колективі, і ми часто їздили з концертами, які організовувало Товариство, виступали в домівках організації: у Лігниць, в Громадці чи в Банях-Мазурських, у Валчі, Кошаліні.

Натомість активніші мої контакти з УСКТ — це 1986-1987 роки, коли

я потрапив до Гданська на навчання. У цьому місті була дуже сильна громада, зокрема й активні студенти. Більшість заходів проводилася в домівці на вулиці Длугі Тарг 8/10: й «отрясини» (жартівлива посвята в студенти — *ред.*), й інші свята. Там проходили також зустрічі з істориками, концерти, діяли аматорські колективи. Була доступна преса — не лише «Наше слово», а й підшивки інших газет. Ми ходили туди, брали участь у деяких заходах.

Гданськ — це й «Молодіжні ярмарки», і фестивалі, які відбувалися кожні два-три роки. Тоді я вже частіше був волонтером. Під кінець 80-х ми почали проводити альтернативні заходи, зосереджені на молоді, на сучасній музиці. У 1987 році вперше відбувся концерт за участі панк-гурту «Оселедець» з Ельблонга та польської групи «KSU». А у 1989-му ми організували «Українські ночі» — українсько-польський музичний захід. У липні того року пройшов дуже знаменний фестиваль, на якому з'явився перший після війни українець-депутат Сейму — професор Володимир Мокрий, а також представники України: Василь Жданкін, Віктор Морозов, дисидент Богдан Горинь. Цей дух відродження з України відчувався також на нашому фестивалі та в громаді.

Тож у 80-ті роки моя активність більше була спрямована на студентське середовище. Натомість з діячами УСКТ ми розходилися в поглядах, серед іншого, через рішення, які вони ухвалювали під час воєнного стану, коли з УСКТ виключили деяких активістів.

Цього вимагала тодішня влада?

Здається, так, але завжди є нюанси. Можна переборщити, а можна нічого не зробити. Окрім цього, мені не подобався формат деяких заходів, які пропонувало УСКТ. Наприклад, «Молодіжний ярмарок» відрізнявся від теперішнього. Там часто виступали аматорські колективи низького рівня. Пам'ятаю, що ми, молоді люди, інколи дуже насміхались з того.

Ми вирішили не лише критикувати, а й створювати альтернативу. Так само робили варшавські студенти. У 1981 році, коли уряд відмовив у реєстрації Союзу українських студентів, пізніше при Спілці польських студентів утворилася Рада культури студентів національних меншин. Головою був Ігор Щерба. До цієї ради входили українці, білоруси, литовці. Наприклад, у Варшаві вони організовували фестивалі студентів нацменшин, у регіонах створювали секції української культури. Я належав до гданської секції, у межах якої проводили не лише розважальні заходи: ми також дивилися разом фільми, організовували дискусії на різні теми. У мене в той час з'явилося доволі багато контактів у польському незалежному середовищі. У 1988 році ми з друзями-студентами вирішили створити Союз української незалежної молоді (СУНМ), також мали зв'язки зі студентськими організаціями в Україні.

Тобто вам було недостатньо бути лише в молодіжному крилі УСКТ...

Так. З того часу я також згадую читання «Нашого слова» з великим боєм (*сміється*) — «штамп бив по очах».

Що маєте на увазі?

По-перше — дуже «штампована» мова газети, по-друге — багато тем на її сторінках узагалі не могли друкувати, ігнорували. Тоді життя у Польщі вирувало, серед українців також. З'явилися дуже цікаві митці, колективи. Про це в газеті не писали, тому що була різниця поколінь, відмінності у баченні світу. УСКТ доволі обережно ставилося до цих процесів. Я розумію, що це спричиняла і цензура, й інші фактори. Газета тоді також переживала нелегкі часи — наприклад, бракувало технічних працівників, номери якийсь час не виходили.

Натомість у рамках студентського руху почали з'являтися «Зустрічі» — видання з українською тематикою у більш відвертій і цікавій подачі; у польському самвидаві почали писати про події в Україні,

нам до рук також потрапляли українські видання із Заходу. Натомість у «Нашому слові» ці процеси були майже непомітні. Все зосереджувалося на звітах із подій, переважав доволі пафосний стиль, було мало статей, які могли зацікавити студента. А завершилося все тим, що в організації з'явилася команда налаштованих на зміни активістів: Мирослав Чех, Мирон Кертчак, Юрій Рейт, долучився тодішній головний редактор «Нашого слова» Мирослав Вербовий. У різних містах почали відбуватися круглі столи щодо того, як українцям діяти в контексті змін, які відбуваються у Польщі (усе це діялося після червневих виборів 1989 року). Було помітно, що комуністична система доживає останні дні. Нас із друзями, активістів незалежних українських організацій, запросили взяти участь у таких обговореннях.

Важливим було те, що люди, яких «недолюбливали» в УСКТ, намагалися оновити наш громадський рух. На згаданих подіях були ті, кого я знав і кому довіряв: наприклад, Мирона Кертчака я пам'ятав ще із Гданська. Він простягнув нам руку, коли ми мали проблеми з організацією «Українських ночей» — згаданого вище концерту за участі гуртів ВВ і Братів Гадюкіних з України. Мирон був у Головному правлінні (відповідник нинішньої Головної управи) УСКТ. Потім, у лютому 1990 року, відбувся з'їзд Об'єднання українців у Польщі, на якому ми були делегатами від молоді. Це — доволі цікава подія, тоді вільно дискутували про найважливіші справи. Був присутній Яцек Куронь, представники української діаспори.

У з'їзді брали участь не лише люди, активні в УСКТ раніше, але й молодь і ті, хто колись стояв осторонь. Звісно, були і активні члени Товариства — наприклад, Марійка Туцька і багато інших з регіонів. У часи Народної Польщі та після 1981 року Товариство було єдиною легальною формою активності, окрім студентських структур. Так я й потрапив до Об'єднання українців у Польщі: спочатку неформально, а потім мені запропонували перейти до Варшави і стати секретарем у часописі «Зустрічі», видавцем якого в певний момент стало ОУП. Із липня 1990 року ми з кількома друзями також почали займатися Пластом. Я тоді дуже тісно співпрацював з Мирославом Скіркою. За допомогою пластунів із Заходу і польських гарцерів ми організували у липні 1990 року перший пластовий у Польщі табір «Відродження». Об'єднання допомогло отримати кошти. Мирон Кертчак був тоді секретарем Головної управи, головою організації — Юрій Рейт. Мені запропонували займатися також молодіжними проектами. Після кількох років із «Зустрічей» я перейшов на посаду секретаря ОУП після того, як мій попередник Мирон Кертчак очолив організацію.

ЗАПИСКИ МІГРАНТКИ

Віра у краще врятувала мене від реальності

Я прилетіла до Польщі шостого серпня 2020 року з величезною вірою у краще, з повною готовністю розривати страхи на шматки і йти до мети, незважаючи ні на що. Отож, потрапивши на польську землю, я годину пробула в черзі на кордоні, переступаючи з ноги на ногу, бо знала, що під час карантину прикордонники можуть відмовити у в'їзді в країну. Стою і бачу, як кількох людей «розвертають» додому, бо, як виявилось, у них були куплені за прошення на роботу або не було житла на час самоізоляції. Добре, що у своїх документах я була впевнена на всі 100%, адже роботодавець чекав на мене безпосередньо перед входом до аеропорту. І я чудово знала, що попереду не буде жодних проблем. Усе ж готово, правда?

Але не так сталося, як гадалося. Мене впустили, але виникли питання щодо встановлення додатку «Kwarantanna Domowa» — я мала би його завантажити, аби поліція могла контролювати моє місцезнаходження на час самоізоляції. Я пояснювала прикордоннику, що приїхала до Польщі вперше і ще не маю сім-картки, тож він попередив, що до мене щодня навідуватиметься «перевірка». Погодившись на такі умови, я з широчезною посмішкою і надважкими валізами вирушила зустрічати Павла і Юлію, моїх нових і найперших знайомих у Польщі.

Уперше і востаннє

Виїжджаючи з паркінгу аеропорту, я бачила навколо ще одну Україну: взагалі не мала відчуття, що я кудись поїхала, як це було, наприклад, у Німеччині. У душі відчувався спокій, на вулиці панувало тепле літо, що готується завершувати сезон, розпочинаючи осінній затишок.

Павел розповідав смішні історії польською мовою, а я слухала і не віри-

ла, що все це відбувається зі мною, що всі проблеми позаду, а я починаю нове життя у країні, де працювали батьки, жив дідусь і куди завжди мріяла приїхати бабуся. Та, на жаль, це була лише ілюзія. І якби ж я знала, що буде далі, то ніколи би не розпочинала цього шляху.

Приїхавши на окраїну Варшави у район «Кабати», я поселилася на незручному і дуже маленькому диванчику в квартирі, де проживали ще три людини — включно з хазяїнами помешкання. Пам'ятаю, що Павел у той же день пішов «по-англійськи», просто зачинивши за собою двері з викриком «Я поспішаю». Це була наша остання з ним зустріч. І, як ви вже зрозуміли, жодна робота на мене не чекала. У кишені — тисяча злотих, а мої плани розбилися в один момент.

Ніхто не був до такого готовим. Добре, що в мене є гарна риса характеру — не здаватися. І саме після тих зачинених Павлом дверей відкрилися наступні, а за ними — широка дорога крізь новий для мене світ, що доведеться пізнати, у якому доведеться побороти перепони і дійти до фінішу. Отож, на цьому мій мігрантський шлях можна вважати розпочатим.

«Наше слово»

Перші кілька днів я була в туристичній ейфорії: кайфувала лише від того, що я вже не у Смілі. Але відразу після таких думок мене накривало хвилю тривоги: я нічого не знала про пошуки роботи, документи і ще купу правил та законів щодо легалізації перебування у Польщі. Та що там робота, якщо мій бал зі знання польської — нуль.

Тож доводилося перерити в інтернеті безліч інформації, шукати роботу без знання мови, а я навіть подзвонити нікому не могла, бо не мала польської сімки. Та й сидіти вдома два тижні — це ж

здуріти можна! І в якийсь момент я потрапила на новину про те, що з сьомого серпня карантин для прибулих літаків відмінили! А мій же якраз розпочався наступного дня після приземлення. Було одне «але» — я хвилювалася, що, може, й не підпадаю під це правило, бо все ж таки прилетіла шостого. Однак наступного дня ніхто не прийшов мене перевіряти. І навіть наступного тижня нікого не було. Тому я вирішила, що, мабуть, мій карантин усе ж закінчився, і я спокійно можу виїхати в місто. Я поїхала у торговельний центр і стала власницею нового мобільного номеру.

Але переживати я не перестала: я боялася на вулиці кожного поліцейського, мене трусило, коли хтось із них наближався, бо здавалося, що ось-ось мене піймають і депортують з країни. Я повернулася до квартири, але кілька наступних днів мене так само ніхто не перевіряв. Тому я вирішила зателефонувати до санітарно-епідемічної служби й запитати про свою ситуацію; мені повідомили, що ще кілька днів я, на жаль, мушу самоізолюватися.

Тому в мене був час пошукати роботу, аби, вийшовши з карантину, почати заробляти собі на життя. Я згадала, що за фахом — журналістка і ще навіть студентка магістратури, тож погортала сайти україномовних видань у Польщі. Натрапила на «Наше слово», виконала творче завдання і відтоді дописую до тижневика. Мабуть, це і був той самий шанс, який я так довго шукала. І як добре, що все склалося так, як склалося. Адже якби старі двері не закрилися, то й не відчинилися б нові. У наступних частинах «нотаток мігрантки» я розповім про свої перші роботи у Варшаві, про феєричне звільнення і неабияке бажання реалізувати весь свій потенціал. ■

Єва КРАВЧУК

Листи читачів

«Осіння» зима у нас. Снігу нема. А колись було його по коліна. Спокійно у лісі ростуть ялиці і смереки. Ми далеко від того, що було. Ми дуже далеко... А за лісом, певно, Святий Миколай наповнює мішки подарунками. Діти чекають його як святого, як того, хто їх не омине. Коли б був сніг, легше б йому було відвідати всіх. Чи всі дочекаються свят? Певно, ні. Знов почуємо, що треба буде з кимось попроситися, бо у вічність відійшов. Відважні підуть і заспівають йому «Вічну пам'ять». Залишиться сумна хата. А незабаром Різдвяні свята. За столом бракуватиме, може, мами, може, тата, сестри або брата... На столі буде біла скатертина, а під нею ароматне сіно. На середині стола — святкова свіча. Хтось обвине її синьо-жовтою стрічкою, щоб промовляла, хто ми. Молитва полине. Стане родина, бо це буде збір родини. Діти почнуть рахувати страви, яких на столі буде багато. Почнеться Велика або як інші кажуть — Святвечір, велике родинне свято. Одним нагадає рідні Карпати, іншим далеку Україну. Всі почнуть колядувати. Полянуть коляди, які всі знають: «Бог предвічний», «Во Вифлеємі». Наші Різдвяні свята вже наближаються. Чудовий бо час. Тож я всіх вас вітаю тими рідними словами:

— Христос рождається! Славимо Його!

Василь ШЛЯХТИЧ

Фото Володимира Грабана

Українські мігранти піддалися антивакцинній істерії. Чому?

ІГОР ІСАЄВ,
журналіст

«Помітять як товар», — написала Ольга у варшавській мігрантській групі на фейсбуці у відповідь на повідомлення, що громадяни України зможуть вакцинуватися від коронавірусу в Польщі на таких же умовах, що й поляки. «Готуйтеся до того, що доведеться подавати довідку про вакцинацію разом з іншими документами на «карту побиту»», — це вже пише Богдан у вроцлавській групі. А Антон у десятках груп постить відео із поміткою «ТЕРМІНОВО» — «Вас звільнять з роботи, якщо не погодитесь на щеплення». Українські мігранти в Польщі піддалися істерії на тему вакцини від коронавірусу. І причин цього — кілька.

Антивакцинатори (пол. «antyszczepionkowcy») — це такі собі «Свідки Єгови» для медичного середовища: непослідовні в доктрині, несправжні у пророчтвах, неправильні в інтерпретаціях, проте досить причіпливі у здобуванні нових членів руху. Якщо «Свідки Єгови» — активні «на місцях», то антивакцинатори — в інтернеті і соцмережах.

Адресуючи свої повідомлення людям, що не надто орієнтуються у відпо-

відних галузях — медицині чи християнстві — обидві спільноти просто-таки нагромаджують купу неперевіреної інформації з великою кількістю посилок на «авторитети», які такими не є, маніпулюючи даними псевдонаукового характеру. Обидві групи балансують на межі закону, використовуючи природні права людини (право вибору, свободу слова), щоби переконати власних прихильників у сумнівних догматах, які можуть призвести до сумних наслідків. Для «Свідків Єгови» це заборона переливання крові, для антивакцинаторів — відмова від щеплень.

На проблему цього руху в західних країнах звернули увагу після нападу Росії на Україну — якраз тоді, коли почали говорити про серйозну загрозу гібридної агресії Кремля проти демократії загалом. Коріння багатьох антивакцинаторських рухів сягало якраз «ботоферм» у Росії, а сенс їхніх дій був дуже простий: викликати недовіру до державних інститутів на суто біологічному рівні.

Лідером антивакцинаторських рухів у Європі є Франція — там скептики щеплень складають приблизно третину населення, а вакцині від ковіду не довіряє майже половина громадян. До цих настроїв приєдналася також Польща — саме вона, поряд із Францією, є недоладним лідером в ЄС за кількістю тих, хто не хоче щепитися проти нового вірусу. Це виявилось вже під час «нульової» хвилі вакцинації медперсоналу —

навіть серед медсестер чимало є таких, що... не вірять вакцинам. А от в Індії, наприклад, щепитися хоче близько 80% населення.

Парадокс антивакцинаторів — якраз у тому, що їх найбільше у тих державах, де люди вже не пам'ятають смертей від вірусних хвороб. Скептиків немає у країнах, де хтось щодня помирає від туберкульозу, гепатиту, холери чи кору. Вони є там, де про ці хвороби і те, як легко від них загинути, давно забули.

Оскільки антивакцинатори дуже активні в інтернеті, на їхню маячню особливо піддаються люди, що черпають інформацію лише з цього джерела. Про те, що в Польщі бракує медіа для українських мігрантів, уже неодноразово писали на шпальтах «Нашого слова». Ті медіа, що вже існують, не в стані конкурувати з численними групами у соцмережах. У критичні моменти — на кшталт пандемії коронавірусу, коли різним прошаркам суспільства потрібно повідомити важливу інформацію — ця проблема стає особливо виразною.

У нещодавньому дослідженні британського Центру протидії цифровій ненависті (англ. Center for Countering Digital Hate) представлені лаштунки антивакцинаторського руху. Окрім спеціальних навчань та маніпуляцій у соцмережах, ці групи звертають особливу увагу на меншини.

«Порівняно із широким загалом населенням США, більша частка афроа-

мериканців або не впевнена в тому, що отримає вакцину проти ковіду, або не планує вакцинуватися. Проблема особливо гостро стоїть для тих, хто більше читає соцмережі, ніж традиційні новини. Антивакцинатори підлаштували свої головні повідомлення так, аби максимізувати сумніви щодо вакцини серед афроамериканців та інших етнічних спільнот, насамперед через висвітлення історичних подій — зокрема, випадків зловживань з боку медиків, як-от експеримент Таскігі [сумнівно відомий експеримент проти бідного афроамериканського населення, зараженого сифілісом — *ред.*], — ідеться у дослідженні.

Знайомо, правда ж?

У польських медіа вже наголошують, що переконати поляків щепитися буде значно складніше, ніж провести масштабну логістичну операцію з вакцинації. Це — серйозна проблема для уряду. Іноземців із урегульованим статусом вписали в останню групу тих, хто може отримати щеплення. Залишається питання — чи до них теж буде скерована «національна» інформаційна кампанія щодо безпечності вакцинації? Адже у мігрантських групах розповсюджуються теорії змови на тему коронавірусу загалом і щеплень зокрема. З огляду на те, що частина цих повідомлень походить із прокремлівських джерел (на кшталт блогера Анатолія Шарія), варто подумати також про безпеку українських мігрантів у Польщі. Тобто — про безпеку всього суспільства загалом. ■

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

Перемишляни спільно заспівали колядку

Скріншот з відео

«У цьому році колядники не постукають у наші двері — однак приймайте нас, перемишлян, у своїх домівках! У Перемишлі чи в Канаді, у США чи в Україні, в Австралії або Ірландії — колядуйте з нами, українцями з Перемишля! І поширюйте цю колядку». Це — заклик активістів, які з нагоди Різдва приєдналися до онлайн-проекту та заспівали пісню «Бог Предвічний». Її можна знайти на фейсбук-сторінці Народного дому у Перемишлі.

У спільному колядуванні взяли участь не лише українські жителі Перемишля, але й мешканці інших міст — Варшави, Любліна, Кракова. Серед співаків були також колишні перемишляни, які живуть за кордоном.

Віртуальна екскурсія у Народному домі

31 грудня у прямому ефірі на фейсбук-сторінках Народного дому та «Нашого слова» відбулася віртуальна екскурсія коридорами та залами українського будинку у Перемишлі. Народний дім побудований у 1904 році в стилі українського модерну. На той час це була настільки потужна, новаторська і майстерно розписана будівля, що її назвали «Перлиною над Сяном». До війни будинок був стратегічним місцем українського культурного і суспільного життя Перемишля. Після 1945 року він перейшов у власність Польської Народної Республіки і лише у 2011 році повернувся до української громади. З того часу там триває ремонт, на проведення якого перемишляни збирають кошти серед українців по всьому світу.

Проект «Пам'ять про жертви»

Фото з фейсбук-сторінки Ігоря Галагіди

Професор Гданського університету, дослідник історії української меншини у Польщі та польсько-українських відносин Ігор Галагіда на своїй фейсбук-сторінці започаткував проект «Пам'ять про жертви». Він розповідає, що за роки роботи із сотнями каталогів колишніх польських комуністичних спецслужб назбирав фотографії різних людей, які мешкали на територіях від південного Підляшшя й аж до Лемківщини.

«З вашого дозволу я раз на день публікуватиму тут одну фотографію з проханням про інформацію або відгук від імовірних родичів», — каже Ігор Галагіда. Він коротко описує історію кожного фото, звідки воно походить і хто на ньому зображений (якщо це відомо). Проте в історика не завжди є вся інформація. Тому, якщо хтось може розказати більше про зображених на світлинах людей, варто звернутися до Ігоря Галагіди — написати йому у фейсбуці чи на електронну адресу ramyatatprozhertvy@gmail.com

Особливо це може бути цікаво молодшому поколінню українців. Рекомендуємо показати ці фото своїм дідусям і бабусям чи батькам, яких у 40-х роках виселили з рідних сіл.

Нагадаємо, що професор Ігор Галагіда — один із двох істориків у Польщі, які зараз займаються встановленням прізвищ і підрахунком жертв польсько-українського протистояння під час війни та повоєнного періоду. Також четверо істориків роблять аналогічні дослідження в Україні.

Онлайн-екскурсія Перемишлем

Цього року з огляду на пандемію багато хто не зміг відвідати рідні землі, зокрема Перемишину. Саме тому активісти тамтешнього відділу ОУП організували онлайн-екскурсію містом. 27 грудня авторським маршрутом глядачів повели двоє учнів «шашкевичівки» — Максим Наконечний і Теодор Фіцак. Молоді волонтери розказали про маловідомі місця Перемишля та пов'язані з ними історії.

Презентація проекту «Нове життя гданських мелодій»

29 грудня у греко-католицькому храмі у Гданську відбувся концерт Ганни Текучевої. Українка представила результати своєї тримісячної роботи над проектом «Нове життя гданських мелодій: де середньовіччя відповідає сучасності».

Ганна Текучева живе у Гданську останні кілька років. Керує вокальною групою «Мелодика» та працює диригенткою українського хору «Вирій». Восени дівчина задумала реалізувати ще одну цікаву ідею. Одного разу, прогулюючись вулицями Гданська, вона почула красиву мелодію. Їй захотілося привнести у цю музику щось нове, сучасне, зберігаючи при цьому самобутність композиції. Так народився проект «Нове життя гданських мелодій». До музики, яка лунає з місцевих костелів і міської ратуші, українка створює сучасне аранжування. Цей проект підтримала конкурсна комісія, а на його реалізацію з бюджету Гданська виділили кілька тисяч злотих.

Онлайн-концерт гурту «Вернигора»

28 грудня у Перемишлі пройшов онлайн-концерт тріо «Вернигора» з Сянока. Гурт виконує традиційну музику українсько-польського прикордоння. За останній місяць цей колектив став дуже відомим. Одна з пісень «Вернигори» — «Ой у дівойки» — отримала головну нагороду та приз від публіки під час цьогорічного XXX Фестивалю народної музики «Mikołajki Folkowe», який відбувся у середині грудня. Це — один із найвідоміших та найстарших фолк-фестивалів у Польщі.

Гурт «Вернигора» складається з Анни Оклеєвич, Мацея Гарни та українки з Сянока — Дарії Косек. Співачка є стипендіаткою міністра культури та національної спадщини Польщі. Вона ініціювала незвичайний музичний проект «Бойківські голоси Бескидів». Тамтешні пісні, які виконує українка під акомпанемент своїх колег, звучать не у традиційній формі: члени гурту збагатили їх легким аранжуванням, використовуючи колісну ліру та два давні струнні інструменти — фідель та віолу.

Концерт «Вернигори» з Перемишля можна подивитися на фейсбук-сторінці Народного дому (Narodnyj Dim — Dom Ukraini).

IX Фестиваль церковних хорів у Криниці-Здруй

27 грудня у православному храмі у Криниці-Здруй (Малопольське воєводство) відбувся IX Фестиваль церковних хорів. Цього разу він пройшов онлайн. У заході взяли участь: хор православної парафії св. Володимира у Криниці-Здруй, Чоловічий камерний вокальний колектив «Pathos» з Білостока, хор «Зоря» з Устя-Горлицького та вокальний ансамбль «Myrraest» з Броцлава. Відеозапис концерту можна подивитися на фейсбук-сторінці православної парафії у Криниці (Parafia Prawosławna p.w. św. Włodzimierza Wielkiego w Krynicy-Zdroju), яка організувала цьогорічний фестиваль.

Різдвяний мініконцерт у Гданську

25 грудня у Гданську відбувся Різдвяний мініконцерт українського хору «Вирій». На онлайн-заході хористи виступили з різдвяними піснями. Саме у такому форматі з середини листопада працює колектив, яким диригує музикантка родом з Луганщини, Ганна Текучева. Учасники хору — молоді українці, які проживають у Тримісті. Онлайн-репетиції гурт проводить на платформі Zoom. Раніше хористи вправлялися у місцевій домівці.

Біля Каліша знайшли скарб. Ймовірно — дочки київського князя

У Польщі на кукурудзяному полі в селі Слушків (Słuszków) поблизу Каліша (Великопольське воєвод-

ство) знайшли скарб — 6,5 тисяч срібних монет у лляних мішечках, срібні злитки, фрагменти свинцю, дві золоті обручки й перстні. Про це 24 грудня повідомив портал archeologia.com.pl.

За словами доктора Адама Кендзерського з Інституту археології та етнології Польської академії наук, це один із найбільш цікавих скарбів у Польщі. Історик зазначив, що артефакти можуть походити з XI-XII століть.

Пошуки почали після публікації монографії, що розповідає про скарб, виявлений у Слушкові ще до II Світової війни. Знахідка складалася з понад 13 тисяч предметів, серед яких були монети та срібні прикраси. У листопаді археологи вирушили до Слушкова, щоби сфотографувати місце попередніх розкопок, але місцевий священник вказав на локацію, де повинен був бути захований ще один скарб. Через два дні дослідники знайшли наповнений динаріями горщик, а серед монет виявили дві золоті обручки.

На одному з перстнів є напис кирилицею: «Господи, допоможи своїй Рабі Марії». Передбачається, що знайдені скарби можуть бути частиною приданого.

«Ми знаємо, що у той час дружиною Болеслава Кривоустого була русинська принцеса на ім'я Збислава. Згідно з джерелами, у неї повинна була бути сестра Марія, одружена з Петром Влостовичем. Вважається, що Марія була дочкою Святополка Ізяславовича, князя Київського», — розповів професор Адріян Юсупович з Інституту історії Польської академії наук у Варшаві.

Українку визнали найкращою дзюдоїсткою світу

Фото з фейсбук-сторінки Федерації дзюдо України

Міжнародна федерація дзюдо визнала Дарію Білодід найкращою дзюдоїсткою 2019-2020 років. Про це пише сайт sport.24tv.ua

У 2019 році киянка завоювала золото на чемпіонатах світу та Європи. У 2020 році на рахунку 20-річної українки були також золото і бронза на турнірах серії «Grand Slam». 2020 року Білодід прогала вперше з 29 березня 2019 року. Її переможна серія налічувала 20 сутичок. У 2018 році її можна було побачити на змаганнях Чемпіонату Європи, який відбувався у Варшаві, де дівчина завоювала перше місце.

У 18 років і 11 місяців Дарія Білодід стала наймолодшою дворазовою чемпіонкою світу з дзюдо.

Об'єкти Чорнобильської зони хочуть внести до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО

Міністерство культури хоче внести низку об'єктів Чорнобильської зони відчуження до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Про це на своїй фейсбук-сторінці заявив міністр культури Олександр Ткаченко.

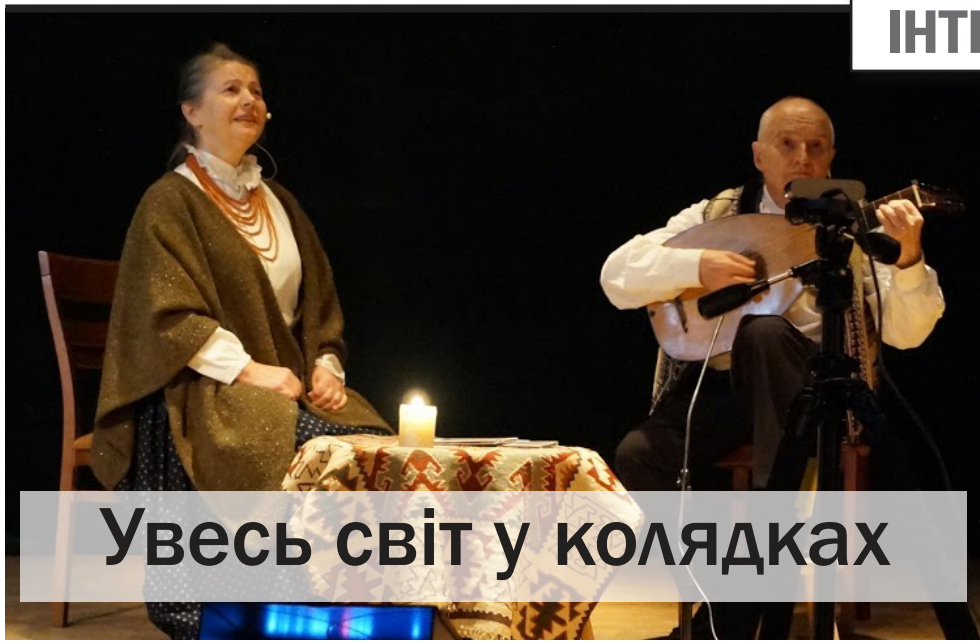
«Зона відчуження — місце, де емоції від побаченого потрібно переосмислювати. Наживо все сприймаєш зовсім інакше. Весь час вас не покидає відчуття сюрреалізму — на вулицях Прип'яті та Чорнобиля, де дерева проростають крізь покинуті їхніми господарями будинки. На так званій «Дузі» — одній із найбільших свого часу радіолокаційній станції. Чи на самій ЧАЕС, де четвертий блок зараз накрито найбільшою у світі пересувною конструкцією», — написав Олександр Ткаченко.

Попри те, що українська влада підрахувала, що люди не зможуть жити біля Чорнобиля протягом 24 000 років, район приваблює дедалі більше туристів. У 2019 році це місце відвідали 124 тисячі людей, роком раніше їх було 72 тисячі. Екскурсії до зони відчуження організовує також багато туристичних фірм з Польщі.

Слід додати, що список об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні станом на 2020 рік налічує 7 об'єктів, по всьому світу їх — 1121. У 2013 році у списку опинилося 16 дерев'яних церков карпатського регіону України та Польщі. Серед них — святині з Лемківщини та Надсяння.

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**
Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

ІНТЕРВ'Ю

Увесь світ у колядках

Фото авторки статті

З видатними музикантами – лемківською співачкою Юлією Дошною та перемиським лютністом Антоні Пільхом (на фото), ми поговорили про давню святокову музику та про повернення життя забутим пісням, зібраним у їхньому новому спільному альбомі «Годні свята». Онлайн-концерт, присвячений цьому диску, відбувся 6 грудня 2020 року в Народному домі в Перемишлі.

Ваш концерт, який транслювали на фейсбук-сторінці Народного дому, подарував нам незвичайний настрій, хоча, правду кажучи, не таких мелодій я очікувала. Колядки, які ви виконуєте, звучать інакше, ніж ті, які ми всі знаємо, співаємо і до яких звикли. Чому вони так відрізняються, чому невідомі більшості з нас?

Юлія Дошна: Ці колядки, без сумніву, звучать архаїчно, бо вони і є архаїчними, зі специфічною поетикою – ми не звикли до такої, бо вже її не пам'ятаємо, не знаємо. Ці пісні не раз мають по кільканадцять, а то й по 20 куплетів, найчастіше їх виконували антифонально, тобто утворюючи діалог. Співаючи їх, ми входимо в особливий стан, який можна назвати мантрою, він ніби переносить нас в інший простір, інший світ.

Антоні Пільх: Навіть у своєрідний транс.

Юлія Д.: І це якраз є свідченням того, що ці пісні давні та водночас – близькі людині. Варто пам'ятати, що вони супроводжували наших предків та допомагали їм під час одноманітної роботи, переживань, коли думки постійно крутилися навколо чогось складного. У нашій традиції колядки починали співати уже під час пілипівки, тобто Адвенту (різдвяного посту – ред.). Світські пісні у ці дні також виконували, але їхні мелодії змінювали на більш серйозні. Якщо у селі був дяк, він давав скромніший мотив, на який можна було співати всі пісні. А це – тому, що у цей час не належало виконувати звичайні, світські мелодії.

А ті колядки, які ви співаєте, – про природу, простих людей та їхню роботу – вони світські чи... святі?

Юлія Д.: Залежить від того, хто їх виспівує. Кожна пісня може мати сакаральні знаки, але це залежить від підходу. Вона може бути для нас «святою» через свій глибокий зміст. Звичайно, не всі пісні канонічні, визнані костелом, і не всі їх виконують у святинях, а, наприклад, на вечірках...

Антоні П.: Ти кажеш про живу традицію. У мене, на жаль, обмежене поле, тож можу говорити лише про ті пісні, які ми знайшли в Оскара Кольберга, та про ті, які записав Єжи Бартмінський. Вони є свідченням епохи й тих часів, коли все, пов'язане з обрядовістю циклу пір року, було святом. Може, святішим, ніж сьогодні. Подивившись нині навіть на християнські колядки, у найстарших із них ще можемо знайти поважність та достоїнство. Але потім, починаючи від епохи бароко, колядки стають інфантильні, надто сентиментальні. Уся космологія приходу Бога зводиться до таких, повторюся – інфантильних, дуже людських переживань про дитину, жалю з приводу пеленання, плачу, бідності і так далі. Ми

знаємо, що не було ані пастухів, ані таких нестатків, ані ясел, усе це – елементи іконографії, яка виникла пізніше. Як, зрештою, дуже багато чого у християнстві. Натомість те, що можна знайти у дохристиянських колядках, – це світ неймовірно потужних стихій. Наприклад, величезний Дунай, у якому можна втонути, в якому можна загубити перстень...

Юлія Д.: Тут – цілий космос, увесь всесвіт.

Антоні П.: Так, це дуже космічні елементи: сонце, місяць, дощ... і говорять вони також про фундаментальні речі: дощ дає життя, сонце – гріє, місяць – освітлює.

Юлія Д.: Це дари небес, які завжди людям допомагали. А у піснях вони з'явилися тому, що такі твори колись були у певному сенсі наповнені життям і святістю, і були власністю всього суспільства.

Антоні П.: З одного боку, є два світи: язичницький та християнський, а з іншого – ці два світи поєднуються... хоча, може, тільки ми так це бачимо, бо стикаємося з цими колядками вже через століття? Може, коли ці пісні створювалися, вони ще не були поєднані, і такі колядки – свідчення виняткової та чудесної зустрічі двох світів, яка відбувається у мирі? Яка передбачає поступове накладання їх із часом – злиття різних елементів? Адже ми знаємо, що у реальності зустріч язичництва та християнства була раптовою та кривавою, полягала у знищенні цілих племен без жодного милосердя.

Юлія Д.: Наші пісні тільки на перший погляд можуть видаватися легкими, бо у їхньому змісті є деяка простота, повтори...

Антоні П.: На мою думку, вони анітрохи не легкі, у певному сенсі вони фундаментальні.

Поетичні?

Антоні П.: Навіть більше. У них є щось від містерій. Мають зачарувати, пробудити уяву та переносити світ звичайної людини у великий всесвіт. Саме тому ці пісні такі сильні для мене, саме тому я назвав би їх святими. У розумінні святості дохристиянського світу.

«До-дослівного».

Юлія Д.: Так, але треба також пам'ятати, що вони повинні пояснювати, олюднювати божественність. Так, як у пісні про святу Катерину, яка готує їжу для орачів, а ці орачі – святі Павло, Петро та сам Бог. Готуючи, носячи страви, вона просить Бога благословити цей урожай. І справді – коли жінці починають косити, то снопів стає стільки, скільки зірок на небі, копиць – стільки, скільки на небі хмар. І так само коли починають молотити – урожай збільшується в рази. Це звертає увагу на важливість благословення – якщо Бог благословить, то людині все може вдатися.

Це вражає, особливо з огляду на те, що ці пісні писали, творили звичайні люди.

Юлія Д.: Аж не віриться, бо це точно були звичайні люди. Але їхня мудрість була наслідком тісного співжиття з природою. Усе було настільки близьким, мало назву або просто було нестрашним, бо жили тоді посеред стихій, які, хоч і могли знищити, але частіше – були сприятливими для людини. Ця дружба з природою спричиняла, що раніше люди відчували спільність власне з цим сонцем, місяцем...

Антоні П.: Пам'ятаймо також, що ці пісні, видається, походять ще з дописемних часів.

Тобто з тих, коли інформацію передавали в усній формі?

Антоні П.: І то протягом багатьох поколінь, аж поки ці твори не були зафіксовані на письмі.

Чи можемо робити припущення щодо того, коли ці пісні з'явилися?

Юлія Д.: Можна спробувати визначити це на основі мелодій...

Антоні П.: Або змісту, який може бути ще старший. Мелодії, як правило, досить прості. Намагаючись відповісти на ці питання, я завжди відчуваю, що мені не вистає знань, можу покладатися лише на літературу та власну інтуїцію. Тож відчуваю, що ці пісні з'явилися раніше, у неписьменні часи. Зрештою, тут виникає наступне запитання: коли у народній музиці почали щось записувати? Наприклад, скрипалі: вони вчилися грати з пам'яті, учень – від майстра, ніхто не писав нот. Пісні першим зафіксував Оскар Кольберг у середині XIX століття, і більшість із них до цього передавалася усно. Слова там теж відносно прості, приміром, колядка «По саду ходила» звучить дуже архаїчно. Мене вона неймовірно зворушує, це одна з найкрасивіших пісень, які я взагалі знаю. Вона дуже ошадлива у символіці: яблуня, дівчина, яблучко та суспільство. Суспільство каже: дай нам це яблуко, вона відповідає – не дам. Бо воно – для того, кого люблю. Що ще потрібно? Адже це – увесь світ. У таких дуже бережливих символах. Ці пісні можуть мати сотні або навіть тисячі років, я не хочу визначати межу.

Чи можливо, аби твори, які передають лише «з уст в уста», проіснували стільки років?

Антоні П.: В Україні кажуть, що багато гуцульської символіки має грецьке походження. Так само певні елементи української вишивки теж мають своє коріння у Стародавній Греції. Мені видається дуже правдоподібним, що окремі елементи цих пісень – дуже стародавні... от власне, аби лиш мати таку мудрість і вміти ці елементи виокремити.

Юлія Д.: У архівах Кольберга немає дат, вказані тільки населені пункти, немає навіть прізвищ співаків.

Антоні П.: У нас є один такий відібраний у перемиському...

Юлія Д.: А точніше – в Іскані.

Антоні П.: Це була вона або він... просто геній, хтось незвичайний. Це такі складні, такі багаті, чудово оформлені мелодії. Я би дуже хотів знайти цю людину, навіть лише у розповідях.

Юлія Д.: Але загалом, працюючи з цими мотивами, текстами, ми завжди замислюємося: хто їх виконував, як воно мало звучати? Це нас захоплює. Ми досі діємо трохи напівомачки; час-то трапляється, що пісня довго перед нами не відкривається. Я іноді навіть злилася, не розуміла, чому тут така дивна мелодія...

Антоні П.: Навіть сьогодні на концерті, коли ми співали, я раптово подумав: адже це можна було виконувати ось так! Досі я співав це якось дерев'яно, а сьогодні воно зненацька ожило. Пісня

оживає на кожному кроці, постійно показує щось нове.

Юлія Д.: Лише тоді, коли настає прийняття, повна згода – що ми визнаємо цей твір таким, який він є – він відкриває перед нами свої таємниці, стає насправді нашим і повним. І, може, це саме те, що колись звучало? Якщо ми відчуваємо правду, яка випливає з мелодії, поєднану зі словами, якщо ми чітко з цим синхронізуємося, – це сигнал: ми торкаємося до чогось святого. Тих сфер, що довго були невідкриті, мертві, чекали на нас. Це прекрасний досвід.

Що з нами сталося, що пісня, яка змогла пережити тисячі років, виявляється забутою за одне століття?

Юлія Д.: З «Увитими Рутами», своєю вокальною групою, ми починали виконувати пісні, записані етнографом Романом Райнфусом у Бескидах в 60-х роках минулого століття. Більшість цих творів уже ніхто не знає, а минуло якихось 60 років.

Антоні П.: Починаючи від певного переломного моменту в епоху романтизму, кожне нове покоління відрізняється від попереднього. А сьогодні уже взагалі все мусить змінюватися, швидко еволюціонувати. Кольберг, роблячи свої записи у селах, у другій половині ХХ століття ще стикався з цим старим світом, який міг залишатися незмінним протягом сотень чи навіть тисяч років. Натомість потім – зокрема і в народній культурі – кожне нове покоління, очевидно, впроваджувало нові пісні. Я колись думав, звідки на початку ХХ століття у нас раптово взялася така «солоденька» народна музика, і дійшов висновку, що причиною була I Світова війна. В австро-угорській армії були перемішані солдати з Балкан, Угорщини, Польщі, вони всі просякнули цією солодкою музикою; започаткували також спів у терціях, який потім так розповсюдився і в польській, й українській народній музиці. Тут цього не було. Наші пісні, швидше за все, були набагато суворішими. Але у цьому страхотливому котлі й багаторічній війні все перемішалось. Тож, може, варто такі речі брати до уваги, коли ми дивуємося, чому народна музика настільки змінилася.

А як колись виглядали свята, у ваших домівках зокрема?

Юлія Д.: Я ще пам'ятаю часи, коли на Святвечір було прийнято ходити до родичів в один дім, другий, третій... Так треба було робити, аби виявити повагу до всіх своїх близьких. Ми також завжди співали багато колядок, колядників було чимало. Пам'ятаю, що навіть групи поляків із сусіднього населеного пункту приходили до нас, на наші свята. Це були так звані «Драби» чи «Дробі», з високими шапками, повністю замотані в солому. Пам'ятаю також, що одного разу я сховалася під ліжку, бо страшенно боялася цих «Дробів», і сказала мамі (лемківською), що в мене аж зуби почервоніли від страху. Зараз люди, може, більше замкнуті... хоча в мене ні – я маю багато дітей і вони перейняли від мамі бажання ділитися піснями, собою, звичаями. Я звертала на це увагу, для мене було важливо, аби діти засвоїли наші традиції.

«Годні свята» – це назва вашого спільного альбому. Що це означає?

Антоні П.: «Годні» походить, звісно, від годів (у римо-католицькій традиції годи [пол. gody] – період від першого дня Різдва до свята Трьох Королів, або ж Богоявлення – ред.).

Юлія Д.: Це можна пов'язувати з годинами, бо якраз цей святковий період колись називали «годним» – адже тоді добирали пари. Це був час сонцестояння, кінця й початку, старого й нового року, а тому – й відродження. «Годні» також, звісно, означає веселі, тому – веселих нам усім свят. ■

Кася КОМАР-МАЦИНСЬКА

Розширена редколегія «Нашого слова»: Петро Тима, Григорій Сподарик, Анна Вінницька. 2015 рік

Фото Павла Лози

30-ЛІТТЯ ОУП

Продовження з 1 сторінки

Тобто спочатку це були традиційні святкові виступи, потім — певний «бунт» проти УСКТ, згодом в ОУП ви почали займатися молодіжними справами.

Це був бунт не стільки проти УСКТ, скільки проти системи, тому що Польща 80-х років була доволі непривабливою країною, рухи за свободу придушувалися, вирувала економічна криза. Мене цікавило не лише українське середовище, я від самого початку стежив і за польськими подіями. Мій батько постійно слухав західні радіостанції, уже в Лігніці нам до рук потрапляли різні діаспорні видання про історію України, Голодомор, дисидентський рух. А старші за нас українські студенти з КУЛю (Католицький університет у Любліні) підкидали й інші: «Ластівку України», передруки з українських видань про нищення української культури, Розстріляне відродження, Чорнобиль.

Тож це була також спроба по-іншому глянути на історичне минуле України, Польщі та української меншини. Коли у 80-му почала діяти «перша» «Солідарність», з'явилося багато статей на тему українців у Польщі. Так, одним із найважливіших був текст Володимира Мокрого «Дорога русина до Польщі». Після воєнного стану цікавим став польський самвидав. Це був також стимул до пошуку інших форм діяльності. Зрештою, в українському середовищі було доволі багато студентів з різних регіонів Польщі, для яких уже було недостатньо активності УСКТ. Це був пік діяльності рейдів «Карпати», які організовували студенти, вони були важливим для інтеграції молодих українців. Окремі осередки студентських громад у Варшаві, Гданську, Кракові, Вроцлаві проводили власні заходи. Також були події загальнопольського характеру, що виходили поза рамки, які пропонувало Товариство.

«Наше слово» тоді через політичні реалії мусило, наприклад, друкувати фотографії перших комуністичних секретарів партії чи писати про чергові з'їзди партії, про те, як нам чудово живеться. Це неможливо було читати. Я мав свої джерела доступу до самвидавної преси, мої однокурсники з університету долучалися до діяльності «Солідарності». У певний момент з'явилося свідоме рішення: треба не лише стояти осторонь, а й запропонувати щось своє. Тому у Гданську ми, студенти, створили театральну групу «Контакт», проводили вистави, концерти, намагалися робити наукові семінари на тему української історії. Ми мали дуже гарні зв'язки із польськими середовищами. Тоді я познайомився з Богданом Борусевичем та людьми зі структур «Солідарності». Ми, українці, ходили на акції та протести, які вони організовували. Лозунгом українського студентства тоді був вихід із «національного гетто». А щоб

це зробити, треба було мати союзників в різних середовищах. УСКТ цього не робило, бо не мало можливостей: такі спроби були у 60-х роках, але влада швидко їх припинила. Наприклад, відомого публіциста і письменника Мирослава Трухана спочатку арештували, а потім змусили емігрувати. Влада за допомогою спецслужб намагалася все контролювати, те саме мало робити керівництво Товариства. Я був шокований, коли знайшов документ, у якому ансамбль «Ослав'яни» звертався до Головного правління УСКТ з проханням про затвердження крою спідниць. Програму на концерт мала затвердити цензура, доводилося перекладати з української на польську навіть нашу поетичну класику. Тому створення студентських організацій, поява людей, які не хотіли мати нічого спільного з УСКТ, було спротивом проти таких нестерпних умов.

Розкажіть більше про активістів української громади, про те, як налагоджувалась співпраця з Україною в кінці 80-х — на початку 90-х?

Цікавим був початок діяльності Об'єднання, який співпав із загальними змінами у польському суспільстві. Багато людей, які починали діяльність тоді, у 80-х, досі активні: саме вони піднімали питання українців у Польщі та засудження акції «Вісла». Знаковою особистістю був уже згаданий професор Володимир Мокрий, проте діяли й інші: Мирослав Чех, Оля Гнатюк, Євген Міслюк. Мокрий, як депутат польського парламенту брав участь у першому з'їзді Руху в Україні. Це не був просто красивий жест. Коли приїздив перший президент України Леонід Кравчук, відбулася доволі велика представницька зустріч з українською громадою з усієї Польщі, це був вияв поваги до нашої меншини. Вдалося створити певну систему зв'язків з Україною як на центральному, так і на регіональному рівнях. Важливою для цього процесу була поява земляцтв в Україні, наприклад, створення товариства «Надсяння». Усе це сприяло тому, що наші контакти не обмежувалися лише формальним спілкуванням з міністерствами чи посольством. Саме тоді почалася нормальна різноманітна співпраця з українцями з України. Важливими були вихідці з польських територій, виселені до України. До тепер наші структури співпрацюють з дуже різними організаціями, містами, школами, колективами у різних регіонах, і це було свідоме рішення: не обмежуватися лише своїми проблемами й лише Львовом і Києвом. Можна сказати, що в житті української громади був період оптимістичного захоплення демократією. З'явилося багато нових українських організацій: Спілка підприємців, юристів, Українське вчительське товариство. Початок 90-х — це також виникнення Лікарського товариства, яке займалося співробіт-

ництвом із лікарями в Україні, допомогою їм; наші студенти їздили туди на навчання. Спілка політв'язнів на той момент збирала українців-в'язнів періоду комунізму. Певний час усі вони були активними, і ми сподівалися, що створимо повноцінну структуру — тобто Об'єднання як найбільшу, головну організацію, яка координуватиме усю діяльність та репрезентуватиме українство перед владою Польщі та України. Цього не вдалося зробити через відсутність досвіду, людей, які би вміли це оформити, і... нестачу коштів. Грантова система побудована так, що на рівні держави і самоврядування простіше роздобути фінансування на короткотермінові культурні заходи, ніж на проекти з розвитку громадського сектору.

Ще один процес: який є і плюсом, і мінусом «спадку УСКТ»: одноманітні форми активності залишилися для деяких людей пріоритетом. Тобто культурні заходи, а не, наприклад, навчання української мови людей різного віку, підготовка наступників чи діяльність в інших сферах.

Також відбулася певна «регіоналізація», чого не було у Народній Польщі. Є Об'єднання лемків (ОЛ), яке проводить проукраїнські заходи (видає «Ватру», організовує «Лемківську ватру», у Кракові з'явилась радіопередача «Кермеш»), займається історичними питаннями, зокрема поверненням лісів. ОЛ взяло на себе діяльність на Лемківщині, і добре це робить. З'явилися й інші організації. Деякі намагалися з нами співпрацювати, деякі хотіли функціонувати окремо. Наприклад, Союз українців Підляшшя, який спершу був Підляським відділом ОУП. Але відмінності — конфесійна, історична — спричинили утворення окремої організації. Спілка політв'язнів теж стала юридично окремою структурою. Так само — Вчительське товариство, товариство «Народний дім» у Перемишлі та кілька інших. Ми співпрацювали з ними, але треба було налагодити іншу модель — плюралізму. Натомість проблемою була і є консолідована діяльність. І, звісно, покоління активістів старішає — це теж серйозний виклик.

У 1990 році виникає ОУП. І от приходить 2006 рік — критичний момент, після смерті Мрона Кертичака ви стали головою Об'єднання. Які виклики тоді стояли перед вами?

2006 рік був переломним із різних причин. У 2005-му ухвалили закон про національну меншину, над яким працювали понад 10 років. У польському суспільстві, політичній реальності, у владних структурах і парламенті цю тему сприймали доволі неоднозначно. Не вороже, але все-таки вона не була пріоритетом. Були люди, які виступали проти того, аби представники національних меншин стали повноцінними громадянами, а держава створила схему забезпечення їхніх прав.

У законі йдеться про різні аспекти функціонування громад: фінансування, збереження мови, традицій, культури — про те, як це має виглядати на практиці. Цей документ був також результатом діяльності Об'єднання: і Юрія Рейта, і Мрона Кертичака, і Мирослава Чеха, який був членом Головної ради, а з 1993 року — депутатом Сейму. Не випадково Мрона Кертичака обрали першим співголовою Спільної комісії уряду і національних меншин. Мрон мав доволі сильний авторитет також серед інших національних меншин.

З початку своєї діяльності Об'єднання прийняло доволі амбітну програму, в якій було завдання — зберегти структуру по всій країні. Очевидно, що змінилася назва, представники на цен-

тральному рівні. Прийшли нові люди, але передусім — нові форми активності й формула фінансування громадських організацій. ОУП мусило вести переговори з парламентом, урядом, Україною. Постало питання: функціонувати як одна організація серед багатьох чи все-таки бути головним представником української меншини у Польщі? Обрали другий варіант, хоч були й інші думки.

Об'єднання постійно було активним у багатьох сферах. Можна сказати — навіть у надто багатьох. З іншого боку, не було інфраструктури. Постійні зміни у державі після 1989 року, окрім позитиву — відміни цензури, делегування питань культури національних меншин до Міністерства культури — означали також абсолютно інший спосіб фінансування. ОУП як правонаступник УСКТ перейняв орендовані приміщення та штат, але коштів було обмаль. Регіональних працівників доводилося звільняти, скорочувати редакцію «Нашого слова». Крім цього, Об'єднання мало стати класичною неурядовою організацією, тобто функціонувати на грантовій основі, яка у Польщі в 90-х роках лише вибудовувалася. Узагалі політична ситуація в країні постійно трансформувалася: змінювалися уряди, концепції державної політики тощо. Це означало, що питання національних меншин ставало часто десятим, п'ятнадцятим на порядку денному. І організація періодично стояла перед загрозою катастрофи.

На початках ОУП ви стали секретарем Головної управи?

Ще ні. Я став секретарем десь у 1996 році. Тоді також було багато викликів, які забирали чимало часу й енергії, змушували діяти нестандартно. Почалися перші організовані дії проти української громади — бо Об'єднання стало також займатися питанням українського історичного минулого, зокрема акції «Вісла», злочинів у концтаборі Явожно (колишній сателіт Аушвіца, в якому у 1947-1948 роках було ув'язнено понад 2700 українців, переважно без суду і слідства — *ред.*), компенсації його в'язням. Нас стали атакувати, з'явилися негативні статті у пресі. Про те, що ці дії були підготовленими, свідчить, серед іншого, той факт, що депутати польського парламенту отримали фіктивний документ — нібито Постанову проводу ОУН зі сценарієм «опанування Польщі українцями». Невдовзі стало відомо, що це фальшивка, однак цей випадок створив негативну атмосферу навколо питань, які ми виносили на обговорення. Спроби пам'ятних заходів у місцях, де загинули українці, теж дуже часто викликали різку реакцію місцевої влади і суспільства. Зараз можна спокійно їздити до Павлокоми, вшановувати українські жертви польського підпілля, а у 90-х роках це відбувалося під посиленою охороною поліції.

Наступний етап — це незалежність України, перші делегації звітди; спроби представляти інтереси України чи її питання у Польщі. Деякі наші лідери були посередниками у таких контактах ще з середини 80-х років. Борис Тарасюк і сьогодні згадує, що першу польсько-українську декларацію про співпрацю писали на друкарській машинці в редакції «Нашого слова». Цікава історія: коли український глава держави Леонід Кравчук уперше був у Польщі з візитом, до нас приїздили з адміністрації польського президента з запитанням — де взяти ноти гімну України. Бо оркестр мав грати його на привітання, а в державних структурах Польщі українського гімну ніхто не знав. Подібних моментів було багато.

30-ЛІТТЯ ОУП

Продовження з 5 сторінки

Чи відбувалася тоді співпраця з українською діаспорою у світі, іншими організаціями?

Так, Об'єднання ініціювало тут, в цьому готелі «Аркадія» (недалеко від офісу організації, де відбувається розмова — ред.) важливу зустріч, на яку ми запросили всі українські організації з Європи. Подія відбулася за участі тодішнього депутата Сейму Богдана Борусевича. За часів Юрія Рейта і Мирона Кертичака Об'єднання також стало активним учасником Світового конгресу українців та Європейського конгресу українців. ОУП ініціювало помітні у польському суспільстві заходи, співпрацювало з польськими неурядовими організаціями — Гельсінським фондом з прав людини чи іншими, які цікавилися Україною, питанням української громади Польщі чи українсько-польським діалогом на тему минулого.

Зміни відбувалися поетапно. Дуже часто люди, які не бачили себе у цьому, або яким не вистачало сил і здоров'я, відходили з ОУП, приходили нові. Наприклад, у Перемишлі головою відділу був Ярослав Сидор. З'явилися проблеми у відносинах Перемишль — Варшава. Так тривало доти, доки очільницею не стала Марійка Туцька. Тобто було багато таких ситуацій, коли не всі позитивно сприйняли зміни або їх не розуміли: не розуміли, що не можна на аркуші із зошита написати: «Нам потрібно 30 тисяч злотих», а треба оформити проект із точним кошторисом.

Я спочатку більше займався Пласом і молодіжними проектами, потім — медіа та контактами з Україною. Коли з'явилася ідея створення української передачі на Польському телебаченні, Головна управа доручила мені цим опікуватися. Я зібрав команду, вів усі перемовини з керівництвом телебачення, і до 2000 року відповідав за підготовку україномовної телепрограми, яку ми назвали «Теленовини». У 2005 році питаннями національних меншин почало займатися Міністерство внутрішніх справ. Це був непростий процес, відомство раніше не стикалося з такими питаннями, не всі працівники з бюро культури нацменшин при Міністерстві культури погодилися перейти до МВС. Співпраця з громадськими організаціями меншин для багатьох чиновників стала новим завданням.

Постійні проблеми з договорами, часовими рамками передачі коштів, конфлікти виснажували голову ОУП. Окрім цього, ми мали серйозну проблему у Перемишлі. Тоді ми орендували лише перший поверх Народного дому. Перемиський відділ провів перемовини з міською адміністрацією (яка володіла цим приміщенням), і там погодилися, аби оренду якийсь час не платили, а ОУП знайшло кошти на ремонт театральної зали. Але це рішення не підтверджувалося договором, а відбулося за принципом «Юзек сказав Кшиськові». Пізніше ж місто звинуватило нас у заборгованості за оренду. Справу в суді ми програли. Нам заблокували все фінансування. У Мирона Кертичака у 1999 році стався перший інфаркт.

Хто був тоді головою Перемиського відділу?

Ярослав Сидор. Усі ці проблеми виникали з того, що з'явилася нова система. І люди в регіонах, і ми у Варшаві не мали професійної підготовки для управління доволі великою громадською структурою. Ми всі вчилися на помилках. Ярослав Сидор був підприємцем, а громадська організація — це зовсім інша сфера діяльності, інші відносини з людьми. І він просто довірився президентові міста (український відповідник — мер міста — ред.).

А хто тоді займав цю посаду?

Тадеуш Савіцький. Взагалі ці останні місяці життя Мирона були суцільною смугою невдач. Через хаос, який спричинила зміна міністерства, ми не знали, як функціонуємо, кому звітуємо про проекти за 2005 рік, а що буде у 2006? Кошти були заблоковані (арештовані судовим розпорядником), і треба було думати, звідки взяти фінансування на поточні витрати. Мирон дуже через це переживав.

Яка це була сума?

Коли я став головою — здається, 500 тисяч злотих, так що було весело (*посміхається*).

Після того, як ми поховали Мирона, почалися ще перевірки реалізації усіх проектів. Завдяки допомозі різних людей вдалося погасити заборгованість Перемишля. Але далі ми боролися за право власності на будівлю Народного дому. В Об'єднанні від початку була ідея: аби там, де це можливо, ставати власниками приміщень, які ми орендували. За головування Мирона ми викупили приміщення в Ельблонзі, Гіжицьку, Мокрому. Будинки на вулиці Косцеліській, де розташований головний офіс ОУП у Варшаві, ми також придбали. Сюди переїхала редакція «Нашого слова», бо орендна плата в центрі зростала, а дотації на газету — ні. Питання коштів завжди було доволі складним. Перший офіс ОУП, нагадаю, знаходився на вулиці Черняківській. На Косцеліську 7 спочатку переїхали Головна управа, видавництво «Тирса», де працювали у найсприятливіші часи шестеро людей. Ідея полягала в тому, аби видавництво заробляло кошти для Об'єднання.

Потім переїхала редакція. До того Мирон займався ремонтом цих приміщень: шукав гроші на покриття підлоги, ремонт стін, встановлення сантехніки. Було багато роботи — забагато як на одну людину. Потім, у 2006-му, стався мій стрибок «на глибоку воду».

Чи була у вас коли-небудь мрія стати головою Об'єднання?

Ні, ні, ні. Я мав дуже добрі стосунки з покійним Мироном. Він давав мені багато простору для різної активності. Я тоді займався співпрацею з Україною, контактами з медіа та навчанням у цій сфері, культурними заходами, українсько-польською молодіжною співпрацею. Певний час працював на двох роботах, — помічником депутата Мирослава Чеха і секретарем ОУП. Тепер я розумію, що свої обов'язки на другій посаді я трохи занедбав. По-перше, я мало в них розбирався, а по-друге, вони були для мене не дуже цікаві. Мене не приваблювала організаційна робота, якою зараз займається Мірек Кулич, — контакти з активістами в регіонах, документація. Натомість я багато писував до преси, зробив кілька телевізійних репортажів про українців у Польщі, про Львів і Київ як важливі міста України, вигадував різні проекти співпраці з Україною.

Ви були тоді піар-менеджером, прес-службою...

Але також займався зв'язками із самоврядуванням й контактами з різними польськими середовищами тут, у Варшаві, організовував культурні заходи, опікувався «Теленовинами». Програму треба було постійно захищати, тому що керівництво TVP кілька разів намагалося її ліквідувати.

А потім чому ви перестали працювати в «Теленовинах»?

У певний момент я і робив сюжети, і був головним та випусковим редактором. Потім, коли вже була постійна ко-

манда, ми чергувалися. Після кількох років такого «різноманіття» я розумів, що мушу від чогось відмовитися. Це стало можливим, коли Андрій Вархіл переїхав із Кракова до Варшави і погодився відповідати за «Теленовини».

Я також багато займався, наприклад, втіленням в життя проекту зі створення нових радіопередач українською мовою. Так нам вдалося у співпраці з Об'єднанням лемків вибороти програми у Кракові та Вроцлаві. За часів Народної Польщі існували лише радіопрограми у Ряшеві, Кошаліні, Щеціні, Ольштині. Я брав участь у підготовці семінарів на медійну тематику, займався журналістським навчанням членів нашої громади. Ми реалізовували спільні проекти з Національною радою з питань телебачення й радіомовлення (KRRiTV), польським громадським телебаченням, журналістами з України, посольствами Франції та Великої Британії, різними міжнародними організаціями. Також ми організовували поїздки журналістів на вибори в Україну.

Після смерті у січні 2006 року голови ОУП Мирона Кертичака з'явилася проблема — «пильнувати це подвір'я». Перше, чим Мирон як голова дуже активно займався, — це допомога структурам ОУП в регіонах. Він постійно їздив на події, відвідував гуртки і відділи, вів перемовини з місцевою адміністрацією, роз'язував конфлікти. Він ставив сильний акцент на якості наших заходів, тому, наприклад, до організації фестивалів української культури у Сопоті і Перемишлі запрошували фахових режисерів, сценаристів, професійні колективи і виконавців з України. Він налагодив співпрацю з Міністерством культури України, мав дуже добрі зв'язки з президентом Александром Квасневським, що інколи допомагало подолати різні проблеми організації. Для мене як для новоспеченого голови дуже важливим, своєрідним хрещенням, був 2007 рік, коли ми вирішили вшанувати річницю акції «Вісла» у Перемишлі. Тоді почалося «встромляння палиць в наші колеса» — у місті намагалися не допустити проведення заходів. То була довга затяжна війна.

І тоді ж відбувалася «війна» за Народний дім?

Це питання поглинало багато енергії. Міська влада як власник Народного дому нічого не робила для збереження будівлі: брала кошти за оренду і не проводила ремонти. Будинки почав протікати, залило архіви, потім була пожежа. Ми були змушені подати справу до прокуратури — про те, що орендодавці допустили небезпечну ситуацію. У відповідь ми отримали рішення про закриття будівлі. Довелося винаймати готель «Громада», щоби належним чином провести пам'ятні заходи; частина з них відбувалася у приміщеннях Кафедрального собору та і підвалі перемиської церкви отців василіян. Державна адміністрація майже повністю ігнорувала наші заходи. На щастя, ми мали підтримку митрополита Кир Івана Мартиняка, Світового конгресу українців (СКУ), деяких поляків, нашу подію відвідав тодішній голова СКУ Аскольд Лозинський. З думкою про вшанування акції «Вісла» ми запрошували як українських, так і польських істориків, політиків (до Перемишля тоді приїхав відомий депутат Павел Коваль), намагалися отримати підтримку серед польських громадських організацій.

В той час траплялося багато конфліктних ситуацій, але з Перемишлем було найскладніше. Я тоді не мав відповідного досвіду. Ми naïвно думали, що в демократичній країні, яка увійшла до ЄС, функціонуватиме ефективна система підтримки національних меншин, а все треба було виборювати.

Ми мали судові справи і заборгованість, однак усіма силами намагалися вибороти право власності на Народний дім. Це вдалося у 2011 році після десятка зустрічей, листів, переконувальних пошуків союзників. На відміну від мого попередника, я не надто розбирався у фінансових аспектах ОУП. Мирон був універсальною людиною, він мав неймовірні вміння. З одного боку, був технарем, закінчив політехніку, дуже швидко вивчив фінансові основи роботи громадської організації, а водночас — умів співпрацювати з політиками, чиновниками.

Час, коли я став головою ОУП, був складним і для України: почалися проблеми в таборі помаранчевих сил, про щось домовитись в київських кабінетах стало важче. Було багато обіцянок, планів, а потім надходило повідомлення: на програму допомоги закордонним українцям в бюджеті немає коштів.

Тобто імідж України почав погіршуватись?

По-перше — імідж, по-друге — будь-яке планування у співпраці з Україною стало кошмаром. Ми спільно організовували фестивалі української культури у Сопоті у 2003, 2005 і 2008 роках. Був період, коли до Міністерства культури було неможливо додзвонитися, бо їм відключили телефон за несплату рахунків. Потрібно було знати їхні мобільні телефони. Крім того, була купа фірм-посередників, аферистів, які наживалися за кошти міністерства. Ми, згідно з домовленостями, мали отримати фінансову допомогу на проведення фестивалю, але кошти треба було, як кажуть в Україні, «вибивати» й дуже прискіпливо контролювати.

Що допомагало боротися з такими викликами?

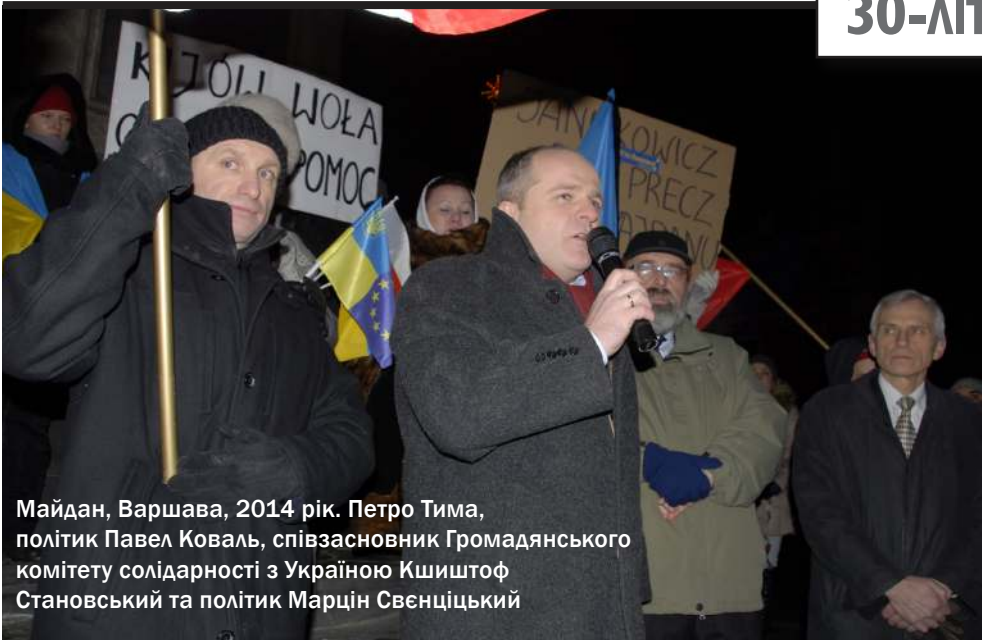
Об'єднання — це структура, не я один із усім цим розбирався. Була Стефанія (Стефанія Лайкош, членкиня управи організації — ред.), яка від самого початку дуже добре співпрацювала з Мироном Кертичаком, взяла на себе питання розрахунків, фінансової звітності перед грантодавцями. Вона займалася різними справами, навіть бухгалтерією (хоча не мала підготовки і все вивчала на ходу), бо в нас бували періоди, коли в ОУП не працювала жодна професійна бухгалтерка.

У Головній управі були інші люди з більшим досвідом, ніж у мене, вони реально допомагали, давали поради щодо різних справ. Серед них — Мирослав Чех, професор Роман Дрозд, Мирон Сич, Марко Сирник. Робота в регіонах трималася на плечах великої кількості активістів. Це Марійка Туцька, Іван Сирник, Єлизавета Кремінська, Степан Мігус, Іван Пік, Роман Дрозд, Роман Білас, Стефанія Яворницька, Марія Білас, Ірина Будзинська і багато інших, вже на рівні гуртків, без яких не існувало б ОУП й великої кількості заходів. Без них не було б доброго іміджу організації. Об'єднання насправді існувало й існує завдяки самопожертві немалої кількості людей, це не п'ятиособова структура (Головна управа), яка мусить все вирішувати сама. Велику частину справ нам вдалося організувати й вирішувати колективно.

А тепер розкажіть про успіхи. Які ви б хотіли відзначити?

Нам вдалося вийти із кількох глухих кутів, Народний дім перейшов у нашу власність. Те, що ми зараз його ремонтуємо, — це вже інша справа. Раніше будівля була наче тягар — вона спричиняла багато фінансових та інших проблем. Однак частина з нас не мала сумнівів щодо того, що це — історичний будинок, у якому виховалися покоління українців, це символ нашої

30-ЛІТТЯ ОУП

Майдан, Варшава, 2014 рік. Петро Тима, політик Павел Коваль, співзасновник Громадянського комітету солідарності з Україною Кишитоф Становський та політик Марцін Свенціцький

Фото Павла Лози

присутності на рідних землях і водночас — протидія ідеологам депортації українців у 1947 році. Дехто радив мені: не варто боротись, відпустіть, збудуємо нове, це менше коштуватиме. Був доволі сильний опір, щоб власником будинку стало ОУП, особливо серед поляків у Перемишлі. Цю, не побоююсь сказати, перемогу у відвоюванні Народного дому я вважаю також своїм великим успіхом. Проте пам'ятаю, що до мене і за моїх часів були й інші люди, яким не було байдуже, що станеться з будівлею.

Тепер уже зрозуміло, що ми боролися даремно. В перемиській громаді відбулася колосальна зміна форм діяльності, кількості та якості заходів, співпраці з різними партнерами. І все сталося за відносно короткий час — протягом кількох останніх років, коли Народний дім став нашим, з'явилась нова перспектива, до роботи долучилися нові люди. Уже є команда, яка займається ремонтом, пошуком коштів, готує проекти, а водночас — пропонує нові форми активності у сфері культури, освіти, нашої минувшини на прикордонні.

Також я вважаю успіхом «Теленовини». На сьогодні це єдина програма національної меншини, яка виходить на загальнопольському телебаченні TVP 3. Це також вимагало боротьби. Цю програму безліч разів намагалися закрити, але її вдалося зберегти. Це було важливо, адже тоді, в 90-х роках, українська меншина, Україна як держава були майже відсутні у польському публічному просторі. Ми боролися за те, аби у цій програмі показували не тільки концерти і звіти із заходів, але й розмови з цікавими людьми, сюжети про суперечливі питання, наприклад, поховання воїнів УПА з Бірчі. Я брав знімальну групу, їздив у різні місця у Польщі, до України, привозив щось і звіт. Взагалі Україна у польському телебаченні до часів Помаранчевої революції існувала більше в контексті скандалів, цікавинок або тамтешніх поляків. Не була звичною думка, що там може бути щось іше: захопиви міста, історія чи люди. Це також вимагало співпраці з іншими національними меншинами. Співробітництво ОУП з цими організаціями й середовищами триває й донині: у Зеленій Горі, Вроцлаві, Кошаліні, Щеціні.

Ще одним успіхом було проведення фестивалю у 2008 році, тому що доти я займався різними меншими частинами процесу підготовки. У 2008 році з нами не було Мирона Кертичака, який в організації заходу багато брав на себе. З'явилися нові труднощі. Громадське телебачення не хотіло ставати медійним партнером фестивалю, це означало, що концерти не транслюватимуть на Другому національному каналі TVP 2 (як це відбувалося у 2000 та 2005 роках). Через мої особисті контакти вдалося добитися, аби велику частину концертів таки показали. Не сюжет на 1,5 хвилини у новинах, а повноцінний концерт, який дивиться по телевізору

500 тисяч глядачів. Це — популяризація української культури.

Окрім цього, ми намагалися продемонструвати чітку позицію в контексті українсько-польських історичних питань. Ми видали книжку Ігоря Ільюшина про польсько-український конфлікт («УПА і АК. Конфлікт на Західній Україні (1939-1945)» — *ред.*). Окрім відзначення «наших» історичних дат — Голодомору, акції «Вісла», ми намагалися створити нову площину діалогу з поляками на тему трагічних подій. Зокрема, у 2013 році ми організували Громадські відзначення річниці Волинської трагедії. Це було свідоме рішення: виступати із пропозиціями, а не лише відбиватися від атак.

Активність під час Майдану 2013-2014 років була також важливим елементом діяльності ОУП. Від перших днів революції ми публічно заявили про те, на якому ми боці, і різними способами намагалися підтримати Україну: і на рівні Варшави, і на рівні регіонів — Щеціна, Перемишля, Ольштина, Кошаліна. Це було важливо, адже тоді ще не було зрозуміло, чи революція переможе. Потім почалася допомога родинам загиблих, поранених — як і з Києва, так і зі Сходу. ОУП у Щеціні у співпраці з отцем Робертом Росою безперервно, від часів Майдану, організовує таку підтримку. Те ж саме можна сказати про організації з півночі Польщі, які допомагають у реабілітації вояків з України в осередку «Добрий брат». Я займався посередництвом у контактах мігрантів з України з польськими політиками. Якби не зустріч із Гронкевич-Вальц (Ганна Гронкевич-Вальц — тодішня мер Варшави), певно, у столиці не було б Українського дому. Через приватні зв'язки ми попросили про розмову. Доти переговори на такому рівні не було. З очільницею міста зустрілися, здається, 12 представників мігрантів з України, був також я. Вона запитала: «Які у вас очікування?». Тоді з'явилися пропозиції щодо виділення українцям приміщення.

Важливим був не лише контекст Майдану, але й узагалі співпраця з мігрантами з України. Я від початку був прихильником того, аби максимально до них відкриватися. Це почалося за Помаранчевої революції у 2004 році, вона стала переломним моментом у широкомасштабній співпраці не лише з середовищем мігрантів, які приїхали до Польщі, але і з Україною. Чимало людей у грудні 2004 року поїхало від нас на вибори спостерігачами, ОУП разом з кількома структурами — фондами імені Роберта Шумана, Стефана Баторія — співорганізувало «Польську місію спостереження» на так званому третьому турі президентських виборів. Тоді ми також вийшли з «ментального гетто»: мовляв, «ми тут найкращі українці, ми найліпше говоримо українською». Це був процес, це не сталося за одну мить. Ми також відкривалися до інших форм української культури: кіно, сучасної

рок-музики, літератури. Це було помітно по заходах, вони перестали мати такий шаблонний, виключно концертний характер.

Про українських громадян почали активно говорити в структурах ОУП. У 90-х роках це стосувалося проблем неформальних працівників, кримінальних злочинів щодо українців. Зараз — зовсім інший світ. Змінилося ставлення польського суспільства, неурядового сектору. А був час, коли, окрім церкви і нас, ніхто цим не хотів займатися. Це була маргінальна тема: «Wszystko to ruskie».

І, зрештою, я також вважаю успіхом наші контакти з державними структурами (про це кажуть усі — хтось із задоволенням, хтось неохоче): Об'єднання має доволі впізнавану марку. Чи це Комісія національних і етнічних меншин при Сеймі, чи Спільна комісія уряду і нацменшин. Коли оцінюють нашу організацію, бачать масштаб і кількість проведених нами заходів, активність на рівні самоврядування, у медіа та серед неурядових організацій. Також ми зараз долучаємося до роботи над проблемою мови ненависті у публічному просторі. Ніхто раніше не звертав на це увагу, говорили радше про права ЛГБТ. А проблеми нетолерантності, дискримінації української національної меншини та мігрантів з України були маргінальними, мало кого цікавили.

Зараз варто поглянути не лише на мою каденцію як голови, а й на річницю запровадження закону «Про національні та етнічні меншини». За ці 15 років видно, наприклад, що ми таки були наївні й думали, що, як уже буде закон, то він діятиме. Якщо є Уповноважений воєводи у справах національних меншин, то він буде реально займатися також нашими питаннями. А часто виходить, що він тільки пише звіти. Опір бюрократії виявився великий, немала також упрежденість до нас як українців.

Сюди додаються ще й ідеологічні контексти: масові пропагандистські кліше, які мають зробити нас маргінальними у польському суспільстві: Волинь, «бандеризм». І третє — це постійне трактування національних меншин і взагалі «інших» як чужорідне явище, заручника у відносинах з сусідніми державами (у нашому випадку — з Україною). І це відчувається. У Польщі є складнощі з прийняттям різноманітності, попри 31 рік демократії. Зараз стоїть також питання ефективності держави, і націоналізму, і «загомінковості» Польщі.

«Загомінковості»?

Провінційності країни, яка хоче, з одного боку, повчати всю Європу, і водночас не звертає увагу на деякі власні проблеми, абсолютно невідповідні європейським стандартам.

Можна сказати, що від часів Помаранчевої революції у сфері контактів України й Польщі спостерігався динамічний розвиток. Відколи я став головою, на міждержавному рівні був «період любові» — доти, доки не з'явилось гасло «Ющенко — Бандера» (польські політики почали побоюватися змін в українській історичній політиці). Потім був період Януковича, коли треба було наново «вирішити», і згодом приходив час другого Майдану.

Те ж саме — у внутрішньому житті Польщі. У часи першого «ПіСу» (2005-2007) ми відчули, що таке некомпетентні чиновники. Наприклад, підкарпатська воєвода, яка каже нам: «А у вас там, на Україні». Ідеться не про сам вислів, а про те, що нас не бачили громадянами Польщі, які мають свої права, своє сприйняття історичного минулого, сьогодення. У часи «Платформи» ситуація стала трохи іншою, тому що Мирон Сич був депутатом у польському парламенті. Вдалося вирі-

шити деякі проблеми (наприклад, з Народним домом; з'явився діалог на рівні комісії уряду і національних меншин). Потім настає 2015 рік, новий «ПіС» та міністр, який мало не розвалив усю систему державної підтримки національних меншин, що будувалася з 2005 року. Тобто спокою, «нірвани», у відносинах з державним апаратом ми ніколи не мали. У ситуації — багато змінних. Звичайно, є проблеми, які повторюються, перш за все — нестача грошей й системного мислення про взаємовигідну співпрацю. Це великий програв і нас, і польської держави, яка не може або не хоче забезпечити меншинам відповідні умови для збереження ідентичності й розвитку у різних сферах. Наш програв — це завелика прив'язка до державного бюджету. Всі зміни політики щодо меншин дуже сильно по нас б'ють.

Дуже важливою сферою діяльності Об'єднання було і є засудження акції «Вісла». За ці 30 років були певні зрушення з боку держави: акцію засудив Сенат у 1990-му році, у 2004-му — людям, які без судових вироків утримувалися в центральному таборі праці у Явожно, призначили компенсації. В 2020-му на 73 річницю ОУП заклало Сейм засудити цей злочин комуністичного режиму. Як ви вважаєте, чому за 30 років він цього не зробив, і які є шанси, що це станеться?

Напевно, це було питання з категорії фундаментальних. На І з'їзді Українського суспільно-культурного товариства ця тема була найбільш гарячою. У перші роки УСКТ питання повернень на рідні землі та негативних наслідків акції «Вісла» були живі у громаді. Також нагальною стала тема висвітлення того, чим була акція «Вісла». Вони, однак, спричинили протидію влади. Щоразу частіше у польському суспільстві з'являються схвальні оцінки післявоєнної депортації українців. Важливо, аби держава її засудила, але також — аби історії окремих людей, сімей стали частиною загальної польської історії післявоєнного періоду. Після 1989 року на нашу користь зіграло те, що відміна цензури і поява демократичної Польщі спричинили велике зацікавлення темою. Однак частина польського суспільства та політичної еліти із зосередження на державі й правах громадян поступово змінили фокус у бік домінування етнічної історії. Польська історія є політизованою й «варшавоцентричною», тобто у ній дуже мало усвідомлення специфіки та історичного досвіду окремих регіонів. Так само в цю нарацію не можуть пробитися зі своїм баченням історії національні меншини. Частина посткомуністичних кіл не хотіла публічно засуджувати акцію «Вісла». Також великий вплив мало те, що в 90-ті з'явилися кресові середовища, які домагалися зміни акцентів, в тому числі засудження не лише радянських репресій проти поляків у 1939-1941 роках, а й злочинів українців щодо поляків на Волині і Галичині. Це також стало елементом політики держави і майже всіх польських політичних партій. Тема злочинів проти інших громадян стала «неможливою».

Зараз у Польщі немає політсили, яка тією чи іншою мірою не займалася б темою «кресів» або Волині 1943 року. Тема акції «Вісла» стала заручницею двосторонніх відносин Польщі й України. Лунають заклики до політики взаємності: аби Польща розглядала питання прав українців на своїй території відповідно до того, які права мають поляки в Україні. У 1990-х роках на публічному рівні принцип «заручництва» різко відкидали, мовляв, меншини як громадяни Польщі мають права, незалежно від того, як ведеться полякам у сусідніх країнах, натомість зараз така політика у деяких сферах реалізовується.

30-ЛІТТЯ ОУП

Продовження з 7 сторінки

Українська громада у певному сенсі не може функціонувати поза контекстом акції «Вісла», бо вона має вплив на сьогоднішню ситуацію. Із цієї по дією пов'язані основні проблеми — розпорошення українців, а звідси — й обмеження можливостей; антиукраїнські настрої, майнові питання, нищення українських могил та увічнення на рідних землях. Є середовища, які абсолютно не погодилися би на більшу присутність українців на східному прикордонні: чи у символічному (могили і пам'ятники), чи у фізичному (повернення більшої кількості українців). Члени громади можуть відвоювати своє майно, забране у 1947 році, лише індивідуально. Те, що за 30 років не ухвалили відповідного закону, про щось таки свідчить.

Однак не можна сказати, що в тій сфері нічого не змінилось. Є засудження Сенату, заяви Александра Квасневського, спільна заява Віктора Юшенка і Леха Качинського. Тобто акція «Вісла» перестала бути лише «приватною» історією українців у Польщі, стала елементом дискусії на рівні польської держави, суспільства, відносин Польща-Україна. У Східній Європі історія відіграє велику роль у формуванні ідентичності і має інколи дуже прямий вплив на сучасність. От, наприклад, у 2017 році держава не дала гранту на вшанування 70-ліття акції «Вісла». Це не питання неумудрого рішення якогось одного чиновника. Це була реалізація певної концепції — зняти це питання з публічної дискусії.

У заяві ОУП йдеться про вимогу «завершення Інститутом національної пам'яті (Польщі) слідства у справі цього комуністичного злочину, яке з невідомих причин триває багато років; повернення колишнім власникам і їхнім нащадкам земельної нерухомості, а якщо повернення є неможливим — виділення їм відповідної компенсації». Чи те, що слідство триває так довго, має політичне підґрунтя?

Перш за все було небажання ІНП розпочинати слідство. У 2007 році на заяву із закликом почати його ми отримали відмову. Ми оскаржили у суді це рішення і виробили план: пройти увесь судовий шлях на рівні польської судової системи, аби звернутися з цією справою до Європейського трибуналу з прав людини. Так і сталося. Попри відсутність позитивного ставлення ЄСПЛ, temu вдалося зрушити. Завдяки присутності в Колегіумі Інституту національної пам'яті (ІНП) професора Гжегожа Мотики, який наполягав на цьому, слідство все-таки почалося. Це — успіх. Уже не можна говорити, що це якесь третьорядне питання. Натомість у реальності адміністрація має різні методи, аби зайнятися справою, але не завершити її. Це не лише питання акції «Вісла», те ж саме стосується інших злочинів проти українців. Об'єднання від початку свого існування займається цими темами. Важливою завжди була справа в'язнів Явожна. Завдяки роботі Євгена Місиви вдалося документально встановити факти. На початку 90-х Спілка політв'язнів і колишні в'язні табору почали збиратися щороку у Явожні біля символічного хреста. Завдяки старанням різних людей на місці табору стоїть пам'ятник його жертвам, кожного року наша громада організовує там урочистості. Кінцевим результатом кільканадцятирічних старань, зокрема й ОУП, стало призначення компенсацій колишнім в'язням.

Зараз ми затрималися, не поставлена крапка. Останній наш успіх з минулого року — це те, що ІНП визнав пацифіка-

цію українців 10 березня 1944 року в селі Сагринь воєнним злочином.

Боротьба за кожне таке місце з нашого історичного минулого, кожен подію часто займала роки. Складно було поставити пам'ятник у Павлокомі. У Явожні аналогічний процес тривав 8 років. Перепоховання останків розстріляних біля села Лішна — 8 років, з Бірчі, 4. Ще у 2018 році Пшемислав Чарнек (тодішній люблінський воевода — *ред.*) говорив, що вбивство українців у Сагрині — це абсолютно нормальна ситуація, оскільки там знаходилася база УПА, а сьогодні маємо зафіксований документально факт: це був воєнний злочин. Звісно, вбивці не засуджені, на честь командирів сагринської та інших пацифікацій АК і БХ (Армії крайової та Селянських батальйонів — «Батальйонів хлопських» — *ред.*) названі вулиці у Томашеві та Грубешові. Слідство у справі злочину з березня 1944 року закрили, але експертиза відомого юриста й офіційний лист шефа ІНП Ярослава Шарека не залишають сумнівів: це був воєнний злочин. Отже, щось вдається, щось треба продовжувати.

Важливу роль у боротьбі за нашу історичну пам'ять відіграють українські історики в Польщі, частина з них є членами ОУП. У деяких питаннях вони кращі за багатьох польських колег і за науковців з України. Серед них, наприклад, — професори Роман Дрозд та Ярослав Сирник, доктор Олександр Колянчук, доктор Григорій Купріянович. Це — великий плюс і сила нашої громади й організації.

Також важливою є проблема знищення у 2015-2016 роках українських місць пам'яті. Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба під час свого останнього візиту до Польщі наголосив, що українська сторона чекає на дії з боку польської влади, відповідно до попередніх домовленостей. Як думаєте, чи можна розв'язати цю проблему? Чи причина у тому, що українська держава недостатньо наполягає на своїй позиції?

Це — не лише питання 2015-2016 років. Перші знищення, акти вандалізму почалися десь у середині 90-х. Це, з одного боку, результат того, що на прикордонні і далі намагаються зберегти домінування однієї версії історичних подій, з іншого — українці пробували увіковічнити свою історію, зокрема, через пам'ятники та могили: наприклад, поставити пам'ятник пробували члени родини загиблих чи колишні мешканці даного села. У селі моєї мами, Молодичі, також був пам'ятник тамтешнім українцям — жертвам війни та членам підпілля. Андрій Ожеховський (активіст ще з часів УСКТ) зібрав гроші серед українських сімей, добився упорядкування кладовища й побудови пам'ятника, на якому вказали прізвища усіх жителів, які загинули. Так склалося, що частина з них була в УПА. Це не усім подобається. Причому я маю на увазі не місцевих поляків, а провокаторів. Цей пам'ятник розтрощили у 2015 році.

Бувало, що нищили пам'ятні дошки, встановлені на річницю акції «Вісла». Так сталося у селі Поздзя. У 90-х роках у Вроцлаві присвячену акції «Вісла» дошку на кафедральному соборі обливали фарбою. У 2008 році був зруйнований пам'ятник на горі Хрещата — він вшановував пам'ять воїнів УПА, які загинули в партизанській лікарні. Ви-

Мирослав Купич, Петро Тима, Марина Ярошевич та Євген Чолій — голова Світового конгресу українців. Православне кладовище на варшавській Волі, 2016 рік

Фото Павла Лози

них не знайшли, хоча ця тема набула розголосу в медіа. Тож такі справи мають довгу історію.

Були моменти, коли польська держава шукала шляхів розв'язання цієї проблеми. У 1998 році Рада охорони пам'яті боротьби і мучеництва підписала протокол про співпрацю з Об'єднанням, у якому встановлювалися схема та вимоги держави до пам'ятників. Попри те, що ОУП не було ініціатором встановлення цих споруд, тоді для влади було природньо, що саме Об'єднання виступає від мені всієї громади.

Частина увічнення з'явилася без дотримання вимог польського законодавства. На те були різні причини. Інколи ініціаторам просто не дали шансу це зробити, бо адміністрація блокувала процес, наприклад, не даючи відповіді на звернення. Зараз, коли говорять про нелегальні увічнення, звинувачують лише нашу громаду. Наприклад, могилу у Радружі збудували колишні мешканці цього села, які зараз є громадянами України. Вони зібрали кошти серед односельчан, приїхали до Радружі, знайшли майстра і поставили могилу. В інших місцях — Верхраті, Монастирі — інвестором чи ініціатором побудови була Спілка політв'язнів й особисто Дмитро Богущ. Спілка політв'язнів і репресованих, не завжди має можливості займатися цим питанням на варшавському рівні. А нас звинувачують в тому, що ми виступаємо як «захисники бандерівських пам'ятників»; але як ми можемо цим не займатися? Це — частина нашого минулого, історії окремих громад, родин.

Ця тема «зависла високо у повітрі» через політику польської держави. Також проблемою була, може, не стільки позиція України, скільки її спроможність реально щось вдіяти у цій справі. У перші роки після здобуття незалежності не було державного органу, який би цим займався. Реально політику у цій сфері почав проводити лише за часів Віктора Юшенка Святослав Шеремета, коли за погодженням із польською стороною створювали протокол, у якому вказували конкретні місця на території обох країн, які треба впорядковувати. Коли в Україні змінилася влада і прийшов Віктор Янукович, тема майже «заглохла», у Польщі негативні тенденції почалися десь із 2013 року. З польського боку можна говорити про клопоти з процедурами та дозволами. У темі пам'ятників у відносинах Польщі і України завжди був дисбаланс: в Польщі існувала Рада охорони пам'яті боротьби і мучеництва, яка проводи-

ла роботи в Італії, Росії, Україні, мала неймовірну політичну й бюджетну підтримку з боку держави, людей, які професійно цим займалися. Українська сторона в цьому програвала, серед іншого, тому, що починала майже з нуля. У результаті цих об'єктивних і суб'єктивних причин тепер у цій темі маємо повний тупик. Елементом цього тупика є відсторонення нас — тобто ОУП і громади — від процесу узгоджень і взагалі від діалогу на тему минулого. Польські політики та чиновники вважають, що, згідно з міждержавною угодою, стороною у переговорах може бути українська Міжвідомча комісія у справах увічнення пам'яті учасників анти-терористичної операції, жертв війни та політичних репресій, Український інститут національної пам'яті, а не громадська організація, тобто Об'єднання. На державному рівні все це звучить доволі дипломатично, але є інший вимір цієї теми: дуже довга відсутність реакції польської держави на нищення українських могил і пам'ятників, яке почалося у 2014 році. Позиція України була доволі чіткою: треба відновити. Поляки ж розглядали це питання як другорядне, і в жодному з цих випадків злочинів не розкрили.

На цю тему написано багато статей, відбулись переговори, дійшли вже до рівня президентів Дуди і Зеленського, але вирішення проблеми немає. Для того, аби могилу на горі Монастир охороняла держава, вона мусить бути внесена до реєстру пам'ятників жертв війни та політичних репресій. Її побудували у 1999 році. Уявіть собі, за 15 років це поховання не внесли до реєстру. Його встановлення свого часу було вигідним польській стороні, бо їй потрібно було отримати від України дозвіл на завершення робіт і відкриття Меморіалу львівських орлят у Львові. А зараз ми не знаємо, яка ситуація з монастирським похованням, бо все це виглядає як «військова таємниця». Анджей Пшевознік (секретар Ради охорони пам'яті боротьби і мучеництва) просто міг не дотриматися всіх юридичних вимог. Або не мав стовідсоткового підтвердження того, хто похований у тій могилі, і при цьому дав згоду на встановлення могили з конкретними іменами та прізвищами. Зараз польські чиновники заговорили про необхідність проведення ексгумації, аби підтвердити, що на Монастирі є поховання, і що у могилі не поховані злочинці, які вбивали поляків. ■

Продовження розмови — у наступному номері.

Христина ЗАНІК

Історія

Уляна Кравченко:
історії із Львівщини

Минув 2020 рік – час 160-ї річниці народження Уляни Кравченко (справжнє ім'я та прізвище – Юлія Шнайдер): першої на Західній Україні поетки, прозаїчки, публіцистки, педагогині, перекладачки, активістки українського жіночого руху. Вона народилася у містечку Миколаїв на Львівщині, де тепер знаходиться народний літературно-мистецький музей імені Уляни Кравченко і Миколи Устияновича. Миколаївчани пишаються музеєм і вважають його своєрідною візитівкою міста. А за словами самої Кравченко, воно було «засипаним золотими пісками». У закладі я поспілкувалася з Марією Ганич, яка 14 років працює його директоркою.

Музей був створений 1991 року на вулиці Миколи Устияновича (відомого українського письменника, громадського діяча, греко-католицького священника, який теж народився у Миколаєві; до речі, наступного року минатиме 110 річниця його народження).

Марія Ганич дуже пишається музеєм, у якому зібрані понад 600 оригінальних експонатів. В одній із кімнат можна побачити особисті речі Уляни Кравченко: плаття, в якому поетка складала державний іспит, вишитий обрус (скатертину), чорнильницю. На столі бачимо першу збірку поезій «PRIMA VERA» (1885 рік), також – видання «Проліски», «Хризантеми», журнал «Зоря», родинний фотоальбом. До слова, про автобіографічну повість «Хризантеми»: авторка описує Миколаїв та його монастир, церкви, навіть згадує про підземний хід від дірявого каменя на Лисій горі до Роздільського ставу; з любов'ю увіковічує жителів міста та їхні ремесла. Марія Ганич показала також перевидання книги, яке зробило київське видавництво «Либідь» до ювілею Уляни Кравченко. Упорядкувала та написала передмову Віра Агеева, а першодруком є видання 1961 року в Чикаго.

Наступна книжкова новинка-присята письменниці до 160-річчя від дня її народження – монографія викладача кафедри філології Коломийського навчально-наукового інституту Галини Волошук «Художнє мислення Уляни

Марія Ганич

Кравченко», яка теж поповнює книжковий фонд музею. Цей твір вважають найгрунтовнішою працею про письменницю.

А ще – свіжовиданий силами Миколаївської міської ради та музею буклет «Я ваша! Сеї ж я землі дитина», в якому подано основні події з життя Уляни Кравченко, перелік її творів та архівні світлини.

Марія Ганич показала також нові стенди, які поповнилися особистими речами ювілярки, переданими сусідами з Перемишля. Це – п'ять вишитих

сорочок, вишивана запаска, іменний рушник з ініціалами «У.К.» та інші цінні речі.

Уляні Кравченко випала складна доля. Ми знаємо про її дружбу з Іваном Франком. Для неї це були непрості стосунки – в листах виринають прояви захоплення, глибоких почуттів, на які вона так і не отримала взаємності. Дізнавшись про одруження Франка з Ольгою Хоружинською, Уляна нотує в особистому щоденнику: «Душе, ти вірила, сумнівалася, боролася, в кінці в темному пересвідченні безсилля – заціпеніла...».

Письменниця добре володіла польською, німецькою, французькою мовами, а також самостійно вивчила грецьку та латину; непогано знала й англійську. Окрім оригінальної поезії, з-під її пера вийшли оповідання, нариси, мемуари, у яких – демократизм, патріотизм, гуманізм, милосердя, але й революційні настрої: «Встає нас багато... багато:// встає народ// на боротьбу святу, – на чин!// і без зневіри, без розпуки, не дбаючи про тіла й Духа муки, стає народ до боротьби:// за право та за достойність свого «Я!». Твори Уляни Кравченко вивчають у школах, багато з них покладено на музику.

Вийшовши заміж за вчителя-поляка, вона народила двох дочок та сина. Побут забирав найбільше часу, та й чоловік ніколи не був одностороннім, а, навпаки, завжди дорікав за творчість. Уляна почала писати потайки. Тому, читаючи її слова, розуміємо суть написаного: «Чи ж мої думки не сміють вилетіти поза поріг хати, поза межі, коли мій розум рівний розумові братів. Не хочу залишитися тільки в царстві мрій і чуття – хочу розвитку духа, хочу знання, щоб стати свідомою і вповні самостійною людиною. Незважаючи ні на що, не дозволю, щоб хвилині часу мене несли. Піду вперед, випереджу час...». Це були думки прогресивної жінки, яка перемагає час. Попри все, разом із Наталею Кобринською, Анною Павлик, Софією Окуневською та іншими вона створює першу українську феміністичну організацію, видає жіночий альманах «Перший

▲ Уляна Кравченко

вінок». У 1920-х роках стає активною діячкою «Союзу українок», об'єднавши 45 тисяч жінок Галичини. Саме Уляна написала слова для гімну організації.

Письменниця 40 років пропрацювала вчителькою і написала дуже багато творів для дітей – «Проліски», «В дорогу», «Лебедина пісня», «Шелести нам, барвіночку» та інші.

У Миколаєві нещодавно відкрили та освятили меморіальну дошку з написом: «У цьому будинку в 1970–1875 роках жила письменниця Уляна Кравченко (Юлія Шнайдер), перша україномовна жінка-поетеса Галичини». Пам'ятний знак прикрасив будівлю казначейства у центрі міста, збудованого у середині XIX століття за кошти польського графа Станіслава Скарбека (відомого українцям передусім завдяки будівлі Національного театру імені Марії Заньковецької у Львові). Захід, який відбувся за підтримки міської ради, приурочили ще й до 450-річчя Миколаєва. Театр «Хліб» під керівництвом Наталі Мухи показав один день із життя поетки. У зв'язку з карантинними обмеженнями всі події відбулися на вулиці.

Останні роки свого життя Уляна Кравченко провела у Польщі, в Перемишлі, де й померла у віці 87 років. Її могила знаходиться на місцевому цвинтарі. Принагідно підкреслюю – оновлена могила: після довгого ремонту її освятили 2016 року. Місцевий відділ Об'єднання українців у Польщі та інші поціновувачі творчості Уляни Кравченко не дають зарости стежці до неї. ■

Мирослава ОЛІЙНИК

Фото надано авторкою статті

Історичний
календар
січень

6 січня 1939 року у Києві народився Валерій Лобановський (1939–2002), футболіст і легендарний футбольний тренер, Герой України. Кар'єру гравця розпочав у 1957 р. в «дублі» київського «Динамо». Через два роки дебютував в основному складі команди на чемпіонаті Радянського Союзу. У 1961 році кияни вперше стали чемпіонами СРСР, перервавши багаторічне домінування на всесоюзній арені московських команд – Лобановський тоді забив 10 голів. Пізніше виступав за одеський «Чорноморець» та донецький «Шахтар». Загалом у чемпіонатах СРСР Лобановський провів 253 матчі, забивши 71 гол. Брав участь в іграх національної та олімпійської збірних СРСР (зіграв по два матчі), у відбірковому турнірі Олімпіади 1964 р.

У 1968 р. Лобановський перейшов на тренерську роботу, очоливши дніпропетровське «Дніпро», за рік вивів команду з першої ліги до шостого місця в чемпіонаті вищої ліги. У 1973 р. молодого тренера запрошують до київського «Динамо». Саме з цим клубом пов'язані найгучніші успіхи Лобановського-тренера. Під його керівництвом «Динамо» вісім разів вигравало чемпіонат СРСР, шість разів

виборювало Кубок СРСР. Крім цього, «Динамо» двічі ставало володарем Кубку кубків європейських країн, а в 1975 р. здобуло Суперкубок УЄФА.

У 1997 р. Лобановський знову очолив київське «Динамо», а в 2000-му – збірну України. З його приходом були пов'язані наступні злети українського футболу – у 1999 р. «Динамо» вийшло до півфіналу Ліги чемпіонів, перегравши мадридський «Реал». А збірна України у 2002-му пробилася до плей-офф відбіркового турніру Чемпіонату світу.

Протягом життя Лобановський мав багато футбольних прізвиськ. За високим, як для футболіста, зріст (187 см) його прозвали «Гусаком» та «Рудим Соляником». За звичку хитатися на тренерському місці його охрестили «Маятником». Через вимогливість та надмірні навантаження іноді позаочі тренера називали «Гітлером». Але найчастіше Лобановського кликали «Полковником» (він мав звання полковника внутрішньої служби), «Генералом», «Метром» чи просто «ВВЛ».

18 січня 1919 року відкрилась Паризька мирна конференція, скликана державами-переможцями у Першій світовій війні для вироблення мирних договорів з переможеними країнами. Серед інших конференція розглядала й «українське питання». Українська делегація не була офіційним учасником, тому брала участь лише в окремих засіданнях на запрошення головних учасників конференції.

20 січня 1661 року у Львові засновано університет, який двічі був королівським, двічі цісарським, двічі радянським, нині – Львівський національний університет імені Івана Франка. Однією з умов Гадяцької угоди 1658 р. в Україні мали відкритися два православні університети (академії) – у Києві та Львові. У цих містах вже не могло бути вищих навчальних закладів іншого віросповідання. Єзуїтська колегія у Львові мала бути закрита. Тому єзуїти домоглися перетворення своєї колегії на університет. Указ про це підписав король Ян Казимир 20 січня 1661 р., і цей день вважається датою заснування Львівського університету. У той час українці, як і поляки, були підданими короля. А тому диплом Яна II Казимира, який надав єзуїтській колегії у Львові «гідність академії і титул університету», не давав полякам жодних переваг в університеті перед українцями.

Приміщення єзуїтської колегії у Львові, не збереглося в первісному вигляді. Цей будинок був на місці сучасного приміщення Львівської середньої школи № 62, по вул. Театральній 15.

1676-го в академії навчалося 500 студентів, а в перші роки XVIII ст. їх кількість зросла до 700. У складі навчального закладу були відділи: філософський та богословський, а з 1749 р. – Шляхетський колегіум. В Університеті викладали філософію, логіку, риторику, математику, астрономію, військо-

ве мистецтво, архітектуру, латинь та ін. Навчання вели латинською мовою. 1688 р. в Університеті відкрили кафедру анатомії і фізики, яку очолив відомий учений Томаш Будний. 1773 р. папа римський Климент XIV ліквідував сам орден єзуїтів, тож закрили чимало єзуїтських академій, а також і Львівський університет. У 1784 р. австрійський імператор Йосиф II відновив діяльність університету, в якому працювали чотири факультети – філософський, теологічний, юридичний і медичний.

24 січня 1919 року Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки (УНР) ухвалила Закон про заснування Української Республіканської Капели з бюджетом «1.184.500 карбованців на створення і утримання Капели у 1919 році» та «1.142.500 франків на її подорож до Парижу й інших країн Західної Європи». Українська Республіканська Капела – представницька урядова інституція УНР, делегована з ініціативи Голови Директорії УНР – Симона Петлюри на Паризьку мирну конференцію як мистецька місія УНР. Капела фінансована і координувана Головним управлінням мистецтв і національної культури й Міністерством закордонних справ. Це був перший державно-інституційний проект культурної дипломатії в історії модерної України. ■

Олена ГУМЕНЮК

Державний інтерес без ілюзій

«Львів: кінець ілюзій. Оповідь про листопадовий погром 1918 року» – це одна з перших польських публікацій, яка представляє складну та не дуже приємну для польського суспільства правду про трагічні події у Львові – погром місцевих євреїв. Автор книги, польський публіцист Гжегож Гауден, чесно і відверто, з використанням усіх можливих джерел, пише про те, що у Польщі хотіли би забути. Адже досі люди різної політичної орієнтації, «історики», «публіцисти» і «фантасти» переконували, що у всіх бідах, трагедіях, злочинах, грабунках, убивствах при нагоді українсько-польських протистоянь винні передусім українці. У такій позиції – незалежно від правди, яка впливає раніше чи пізніше – полягає нині польський державний інтерес.

Однак дійсність виявляється набагато складнішою, різноманітною і прикрішою, зокрема, для самих поляків. Усвідомлюючи, який хейт може спричинити книга, Гжегож Гауден все ж відважився не лише написати правду, але й презентувати своє видання по всій Польщі на зустрічах із читачами. Більшість із них через коронавірус проводиться онлайн – як-от львівський захід, що відбувся у межах «Дискусійного клубу книги» у воеводський публічний бібліотеці. Зустріч модерував журналіст Вацлав Радзівінович, який недовго був кореспондентом видання «Gazeta Wyborcza» у Києві, а згодом – у Москві, звідки його депортували із заборону в'їзду до Росії.

На початку заходу Радзівінович коротко розповів про найважливіші події з життя Гжегожа Гаудена. Він – не лише журналіст і публіцист; у минулому – головний редактор газети «Rzeczpospolita», директор Інституту книжки та активний діяч руху «Солідарність», який зазнав інтернування. Книгу «Львів: кінець ілюзій. Оповідь про листопадові погроми 1918 року» Гауден почав писати три роки тому. Нинішній заголовок з'явився не одразу: журналіст розповів, що спершу замість «без ілюзій» було словосполучення «без фікції». Але під час роботи, відкриваючи правду, часто страшно, про події у Львові, він зрозумів, що слово «фікція» для цього – зслабке.

Книга як спроба подивитись на минуле без ілюзій

– Збираючи матеріали для книги, я позбувався уявлень, які мав про ті часи, – розповів Гжегож Гауден. – Але важливішими виявилися втрачені ілюзії львівських євреїв, які, як і більшість поляків та східних європейців, були переконані в тому, що Річ Посполита, зі своїми національно-визвольними традиціями і патріотичними прагненнями їх захищати, шануватиме й інші національності. Тим часом польські

▲ Гжегож Гауден з книгою

євреї на власні очі побачили той погром і зрозуміли, які політичні пропозиції Польща підготувала для них. Звичайно, можна говорити про втрату ілюзій ще й інших національностей. Уже не йшлося про те, що прийде Польща і принесе всім народам, які живуть на її території – а в такому «міфі Міцкевича» нас виховували – свободу існування та волю. Польща, зрештою, у всій Європі тоді сприймалася як символ боротьби за незалежність. Ідея того, що вона приходить і визволяє, була зруйнована 22 листопада 1918 року – у день погрому євреїв. Швидко перемогла концепція того, що державою мають управляти лише етнічні поляки.

Гжегож Гауден підкреслив: сьогодні країна і досі подекуди живе ілюзіями та нехтує правилами демократії. Здавалось би, що досвід багатьох століть мав допомогти обирати правильні напрями, але останні роки, особливо 2020-й, показують: чимало правильних героїв та концепцій виявляються неприйнятними

для актуальної влади. Дедалі більше помітно, що, попри страшний досвід війни, антисемітизм, націоналізм та шовінізм зовсім не зникли.

Книжка Гаудена розповідає про погроми львівських євреїв у часи, коли українські війська, побоюючись польської відсічі, що нібито наближалася, вийшли зі Львова. Але слід пам'ятати, підкреслив Вацлав Радзівінович, що з польського боку воювали учні, студенти і польські батяри. Кожен четвертий загиблий був неповнолітнім. Тим часом польське міщанство Львова практично не брало участі в українсько-польських боях за місто. Потім, коли українські війська залишили Львів, почалися підпали, зокрема синагоги й Тори, грабунки, напади, вбивства. Польська влада залишалася при цьому пасивною. Гжегож Гауден підкреслив, що львівські погроми дуже подібні у своїй суті до аналогічних нападів у Російській імперії в XIX столітті. Влада два-три дні придивлялася до ситуації, а потім дуже мляво реагувала; закінчилося це страшними подіями у Кишиневі у 1904 році. Цей механізм потім назвали в Європі «російським погромом».

У Львові комендант оборони міста 22 і 23 листопада 1918 року також не реагував на жорстокі події. Підпорядковані йому жовніри, які прибули з Польщі, львівські міщани, місцеві криміналісти пішли до єврейських районів. Військові «кракуси» і перемишляни ще в дорозі до Львова заявляли, що, розібравшись з українцями, візьмуться за євреїв, що й зробили одразу. У всьому цьому не брали участі, підкреслив Гжегож Гауден, львівські орлята, які пішли замість цього до своїх шкіл.

Реакція на публікацію про непросту історичну правду

У книзі – чимало трагічних і незаперечних фактів, про які багато хто хотів би забути. Під час львівської онлайн-зустрічі також були слухачі, які закликали «не паплюжити поляків»,

а Гадуена називали «істориком-недоучкою» або й гіршими словами. Треба, однак, віддати належне і тим, хто засуджував учасників львівських погромів. Варто знати, що й пізніше, у березні та квітні 1919 року, погроми у Львові повторили жовніри з Великопольщі й армія генерала Галлера. Про це Гжегож Гауден також говорив під час львівської зустрічі і згадав у книжці. За його даними, у львівських погромах загинули від 50 до 150 євреїв, згоріло 50 кам'яниць, пограбували 500 крамниць і фірм; постраждали 7 тисяч родин з єврейської дільниці Львова, у якій проживали близько 70 тисяч людей.

Навіть у наші часи, зауважив Вацлав Радзівінович, є польські історики, які у погромах звинувачують самих євреїв, як-ось автор книги «Польсько-українська війна» з 2012 року Томаш Копанський. Він заявляє, що єврейська міліція нібито стріляла у польських жовнірів і співпрацювала з українцями – що, згідно з документами, виявилось неправдою. Натомість набагато менш відомий «кресовий активіст» Рафал Ленжич у своєму матеріалі «Пасквіль на Львів і львів'ян», що з'явився уже після праці Гаудена, обіцяє написати книжку-відповідь на публікацію журналіста, щоби, мовляв, спростувати неправду про Львів і львів'ян-поляків. Сам же Гжегож Гауден, розповідаючи під час зустрічі про ставлення до своєї публікації, згадав про «антипольські» закиди на його адресу і про політиків при владі, невдоволених цим виданням. Хтось заявляв навіть, що книга нібито написана на замовлення... українців. Автор пропонує таким людям почитати джерела: вся тематична бібліографія подана в його публікації. Окремі найвагоміші документи, як-от довоєнні рапорти судді Верховного суду Речі Посполитої Зигмунта Римовича, а також представників Міністерства закордонних справ Леона Хшановського і Юзефа Вассерцуга, довелося шукати в бібліотеці Конгресу США, де вони є лише в англійській версії. У Польщі їх немає.

Гжегож Гауден також розповів, що на початку листопада у львівському видавництві репортажної та документальної літератури «Човен» його книжка вийшла друком українською мовою. Переклав її львівський історик Андрій Павлишин. Переклад та публікацію книги підтримав Європейський Союз за програмою «Дім Європи». ■

Степан МІГУС

«Репортаж з місця подій»: про що нам розповідають щоденники з минулих епох?

Аби зафіксувати в пам'яті біографічні, історичні, побутові події у найдрібніших деталях і подробицях, з давніх часів і до наших днів збереглася практика ведення щоденникових записів. Твори такого жанру у європейській літературі називають по-різному: діарій, денник, журнал. Але з наукової точки зору це не просто хронологічна звітність, а й певне дзеркало історії, у якому небадуже і пильне око побачить «репортаж з місця подій».

Зазирнути до «щоденникового дзеркала» випала нагода українським і польським науковцям, яких об'єднала II Міжнародна наукова конференція з циклу «Філософія буття в его-документах українських письменників, художників та кінематографістів (від часів Пилипа Орлика до сучасності)». Цю онлайн-зустріч організували і провели 12 грудня 2020 року з ініціативи творчої майстерні польсько-українських літературних відносин кафедри українистики Варшавського університету під керівництвом професорки Валентини Соболев.

Модераторами чотирьох частин заходу виступили знані у науковому світі вчені: Тереса Хинчевська-Геннел, Марія Моклиця, Мірослав Нагельський, Геннадій Нога, Марта Качмарчик, Маріуш Роберт Дроздовський.

Першу і другу частини конференції присвятили аналізу давніх его-документів: архівних консисторійних записів, щоденників видатних діячів історії, літератури, науки, мистецтва від XVII століття. Першою була доповідь вченого-літературознавця, завідувача відділу давньої української літератури Інституту літератури ім. Тараса Шевченка Академії наук України – професора Миколи Сулими. Він розповів про архівні документи як джерела інформації про приватне життя людей давньої України. Зокрема – проаналізував справи, що розглядалися у консисторійних судах XVII–XVIII століття. В одному з таких судів розпочав свою роботу майбутній гетьман Пилип Орлик. Ці справи унаочнювали деталі людського буття та проблеми суспільства, а згодом ставали тематикою для творчості прозаїків та поетів.

Професор Інституту історії Варшавського університету Мірослав Нагельський ґрунтовно проаналізував військовий діаріуш Смоленської кампанії Владислава IV 1633–1634 років – цінну історичну джерельну базу. Події, ретельно задокументовані у щоденникових записках, показують діяльність польсько-литовських військ поблизу Смоленська, який перебував у облозі московських військ Михайла Шейна. Науковець зосередився на щоденнику, оригінал якого зберігається у Стокгольмі, – у ньому розповідається про війну від серпня 1633 року. Проілюстрована не лише військова історія, але й низка важливих подій, пов'язаних із організацією та діяльністю польсько-литовської армії, внесок запорізьких військ у цю кампанію.

Теорію медіації, її характеристику та принципи формування розкрила у своїй доповіді професорка кафедри зарубіжної літератури Київського національного університету ім. Тараса Шевченка Тетяна Бовсунівська. Его-документальну прозу вона розглянула на прикладі щоденника Тараса Шевченка.

Кандидат філологічних наук Ярослав Мишанич виступив з темою «Утвердження просвітницької естетики у щоденнику Петра Апостола». Доцентка Київського міжнародного університету Ольга Зінченко розповіла про одного з найосвіченіших представників козацької старшини – Якова Марковича та його «Домашній протокол». У своєму щоденнику, який він вів упродовж 50 років, Маркович фіксував усі повсякденні подробиці, які формували цілісне історичне полотно подій в Україні I половини XVIII століття.

Давид Бзорец, студент Гуманітарної докторської школи Варшавського університету, у своїй доповіді порівняв приватні життя двох видатних діячів. Молодий науковець проаналізував вибрані фрагменти его-документів, які досліджує у своїй дисертації, – щоденник гетьмана України Пилипа Орлика (за 1720–1723 роки) та спогади борця за визволення Угорщини Францішка II Ракочи. Велике народне повстання 1703–1711 років під його проводом струнуло монархію Габсбургів та врятувало Францію.

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

Зузанна Гінчанка на пограниччі трьох культур

16 грудня відбулася літературна онлайн-зустріч із Агатою Арашкевич та Габрієлою фон Сельтманн, присвячена творчості Зузанни Гінчанки. Говорили про складне та коротке життя поетки, її унікальну творчість на пограниччі трьох культур; про її радикалізм, революційність, надчутливість та бачення речей, які залишаються важливими та актуальними й сьогодні.

Прінтскрін з події надано авторкою статті

Зузанна Гінчанка (Зузанна Гінзбург) — поетка єврейського походження. Народилася 1917 року в Києві, померла 1944 року у Кракові. Коли їй було 27 років, її арештували агенти гестапо, кували і стратили незадовго до закінчення II Світової війни. Попри те, що Зузанна за своє коротке життя видала лише невелику збірку поезії, вона залишила після себе цінний літературний доробок. Гінчанка була не лише візіонеркою у міжвоєнному світі богеми, а й талановитою поеткою, яка творила на пограниччі трьох культур.

У зустрічі взяли участь дослідниці її життя та творчості: Агата Арашкевич та Габрієла фон Сельтманн.

Агата Арашкевич — докторка гуманітарних наук, літературознавиця, мистецтвознавиця, феміністка. 2001 року опублікувала монографію «Оповіді Вам своє життя. Меланхолія Зузанни Гінчанки». Агата була координаторкою виставки сучасного мистецтва, присвяченої поетці, під назвою «Тільки щастя є правдивим життям» у Музеї літератури у Варшаві 2016 року. Крім цього, вона

співорганізувала відкриття пам'ятної дошки на будинку № 26 на вулиці Миколаївській у Кракові, у якому Зузанна Гінчанка переховувалася у 1943–1944 роках. Арашкевич опрацювала збірку поезик і підготувала до неї післяслово; книга вийшла друком у 2017 році під назвою «Мудрість як розкіш».

Габрієла фон Сельтманн — міждисциплінарна художниця, режисерка, аніматорка культури. Один із її проєктів, «Гінчанка. Жар-птиця», натхненний поезією і життям — це виставка з елементами концерту, театрального та візуального мистецтва, що представляє глядачеві Зузанну Гінчанку — поетку, емансиповану жінку, єврейку.

Модерувала зустріч Олександра Іванюк — засновниця літературного клубу «По-сусідськи».

Агата Арашкевич зазначила, що вже деякий час помітна своєрідна «мода» на Зузанну Гінчанку, входження в її світ. Книга Агати, яка вийшла у 2001 році, — це спроба відтворення біографії і творчості поетки. Для неї було важливо показати Гінчанку як радикальну, революційну постать.

Габрієла фон Сельтманн, зі свого боку, розповіла, що відкрила для себе Зузанну у 2012 році. Познайомившись з її поезією, Габрієла вирішила, що треба зробити якийсь проєкт, який би доніс ці вірші до людей, що нічого не знають про авторку.

У Гінчанці є сила і безкомпромісність. Агата розповіла, що з перспективи писаної жінками літератури ці авторки набувають символічного значення. У 20–30-х роках XX століття дебютує багато жінок, і вони впроваджують якісні зміни до прози, якою доти займалися переважно чоловіки. Ці нововведення полягали в оприявленні чогось органічного та інтимного, внутрішніх переживань, ретроспекції; це було письмо, що відходить від правил. Гінчанка вписується в цю тенденцію: її твори багаті на неологізми, а писати вона почала ще у десятирічному віці. Найбільше віршів з'явилося між 16 та 22 роком її життя.

«Незабаром в Парижі виходить польсько-французький документальний фільм про її життя. Вона була генійкою, «дорослою в ранньому віці». Дуже юна дівчина, добре освічена, але ще не жінка. Попри це, її роздуми надзвичайно проникливі. Як вона, наприклад, інтерпретує Єву у порівнянні до Адама? Єва — та, хто пізнає та має відвагу; мова яблука відкриває таємниці світу. Вона всьому надає іншого значення, працює з мотивами жінки в культурі, зі стереотипами. Гінчанка створила свій проєкт культури, дуже феміністичний із сьогодишньої перспективи. Вона змінює значення дотику, візуальності, того, що абстрактне, і того, що органічне, тілесне. Безкомпромісним є її погляд на культуру і з точки зору жінки, і з точки зору людини єврейського походження. Гінчанка не мала польського паспорту, але прекрасно розуміла націоналістичну ідіому польської культури. Візьмімо, до прикладу, її останній вірш «Non omnis moriar»: його пише молода жінка перед лицем світового катаклізму, яким є Голокост. Вона розуміла, що помре за те, ким є, або за те, ким її вважають інші. Вона писала польською, тобто з позиції асиміляції з польською культурою. Єврейськість була стигмою, і Гінчанка мусила це прийняти. Коли ми читаємо її сьогодні, потрібно розуміти, що вона була аутсайдеркою, але говорила: я маю право сказати дещо важливе, я говорю дещо важливе. Вона порушувала теми арійської ідентичності, поль-

ської націоналістичної культури. Мала сміливість сказати радикальні речі. Вона пропонувала змінити культуру та світ, і в цьому полягає її революційність», — розповіла Агата.

Вони з Габрієлою погодились, що, можливо, радикалізм, революційність та надчутливість, що допомогли Зузанні по-іншому подивитись на речі, властиві їй через походження. Вона народилася у Києві в родині асимільованих євреїв, пізніше жила в Рівному (де сходилися українська, польська та єврейська культури), Варшаві, Львові. Її першою мовою була російська, якою розмовляли вдома, також вона знала їдиш, але, навчаючись у школі, вибрала польську. Також Гінчанка володіла французькою. Усе це вплинуло на її творчість: вірші поєднують елементи різних культур.

Габрієла та Агата розповіли також, що, попри позицію Зузанни, суспільство не було до неї відкритим через її походження та антисемітські рухи тих часів:

«Хоча Зузанна писала польською, змінила своє прізвище на польський манір, належала до еліти і мала більше можливостей спілкування з освіченими людьми, жилося їй складно. Вона зазнала утисків через своє єврейське походження, були труднощі з навчанням у Варшавському університеті, де студенти не пускали євреїв на заняття, змушували їх сидіти за останніми партами. У Польщі тоді панував антисемітизм, популярною була концепція гомогенної країни. Це був дуже тяжкий час. Одного разу на костюмованому балу Гінчанка з'явилася з валізкою із написом «Мадагаскар», бо тоді з'явилася ідея вислати туди євреїв з Польщі».

«Зузанна показує, що сьогодишній світ має ті ж самі проблеми: він закритий до інакшості, нововведень, відмінних ідентичностей, національних і етнічних меншин. Гінчанка якраз є аутсайдеркою, представницею меншини, але вимагає для себе прав, які повинна мати від народження. Вона була символічною громадянкою європейської та світової культури, і нею залишається сьогодні», — підкреслила Агата.

Зустріч організував Український дім у Варшаві в межах проєкту «Інтеграція через літературу II», який має на меті розвиток діалогу культур. ■

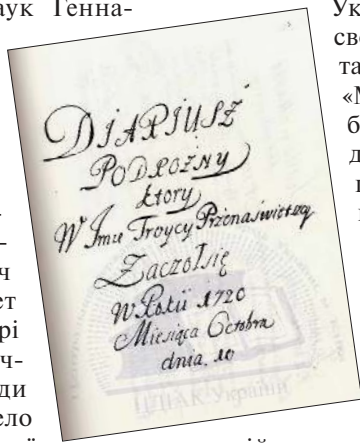
Іванна КИЛЮШИК

Також доповідачами у цьому тематичному блоці були доктор історичних наук Маріуш Роберт Дроздовський (Білостоцький університет) — «Козацька проблематика в щоденнику Альбрехта Станіслава Радзивілла»; кандидат філологічних наук Геннадій Нога (науковий співробітник відділу давньої української літератури Інституту літератури ім. Тараса Шевченка) — «Листи Григорія Сковороди. Особистісне в контексті універсального»; доктор філологічних наук Ігор Набитович (Люблінський університет ім. Марії Склодовської-Кюрі та Дрогобицький педагогічний університет) — «Спогади Софії Шептицької як джерело досвіду освоєння приватної екзистенції у мікродеталях повсякденності».

Третю частину конференції, присвячену новітнім щоденникам, відкрила докторка філологічних наук Марія Моклиця (Волинський національний університет імені Лесі Українки), яка зосередилася на рукописній творчості

Лесі Українки та на сучасному виданні її творів напередодні 150-річчя від дня народження письменниці. Темусанаторійних (написаних з досвіду побачених лікувальних закладів, зокрема у Творах під Варшавою — ред.) текстів Лесі

Українки представила у своїй доповіді також Марта Качмарчик (Варшава). «Місто смутку» — це по-біжні нотатки, «людські документи», в яких Леся шукає хиткий баланс між добром і злом, між здоров'ям і божевіллям, намагається створити гармонію всередині себе і з навколишнім світом. Попри те, що у своїх творах вона не використовувала санаторійних спостережень, нині вони особливо актуальні, оскільки порушують одвічні філософські питання: що таке абсолютне щастя і чи можна бути по-справжньому щасливим? Де межа між нормальним і ненормальним? Можливо, не випадково творчість Лесі Українки представили так розгорнуто й деталізовано, адже 2021 рік оголосили

роком поетки — з нагоди 150-річчя від дня її народження.

Письменник Євген Соболь з Прушкова у своїй доповіді «Звідки зло? Парадокси революції в Україні» досліджував таємничу біографію Євгена Чекаленка, його кореспонденцію та мемуари 1861–1907 років. Більшість записів були зроблені в еміграції. Також на конференції виступила Христина Северин (Острозька академія) з доповіддю «Українсько-єврейські взаємини в особистих рефлексіях В. Винниченка, А. Любченка, М. Ірчана». Докторка Катажина Якубовська-Кравчик (Варшава) розмірковувала у своєму виступі, чи часткова свобода може об'єднати українців. Доповідка проаналізувала книжку-інтерв'ю «Діалог лікує рани». Цю розмову з архієпископом Святославом Шевчуком провів і видав 2018 року у видавництві «Знак» Марек Томасік (керівник закордонного відділу Католицької інформаційної агенції).

У завершальній, четвертій, частині конференції професорка Тереса Хинчевська-Геннел з Білостока представила підготовлений до друку фрагмент «Непальського щоденника» про подорож до Непалу. Також слухачі озна-

йомилися з фрагментами анонімного «Щоденника у часи зарази» в українському перекладі професорки Валентини Соболь (Варшавський університет) та щоденника докторки Александри Зюлковської-Бом — дослідниці, видатної польсько-американської письменниці.

Підсумки наукової міжнародної конференції, за традицією, підбивала організаторка — Валентина Соболь:

«Щоденники, листи, спогади пишуть не ті, хто женеться за владою і славою, а ті, що, за визначенням Піфагора, прагнуть істини. Це особливі люди, які володіють особливим складом розуму і мають волю до дії. Доречно тут згадати сентенцію Сенеки — «potentissimus est, qui se habet in potestate», тобто «найпотужніший той, хто має владу над собою». Відомо, що його документи можуть бути й небезпечними, оскільки вони кажуть правду. А наше завдання — сягнути до джерел і віднайти в архівних матеріалах істину, у цьому наша сила. В історичному і літературознавчому просторі нас об'єднали передусім щоденники та любов до наукової праці». ■

Юлія КАМІНСЬКА

З ЮВІЛЕЄМ, ПАНІ ЛЮБОМИРО КОБЕЛЯК!

У Вас нині – гарна і важлива дата, тож прийміть найкращі побажання: міцного здоров'я, сили, надії на краший Новий 2021 рік, а також – багато Божої ласки і довгих літ спокійного життя.

Це Ви, пані Любо, десятиліттями стояли на сторожі українського шкільництва у Польщі у всіх його вимірах, піклувалися про кожен пункт навчання у найдальшому куточку країни, долаючи сотні кілометрів нічними поїздами, з пересадками на автобуси, та навіть на ровері.

Для нас, для читачів «Нашого слова» Ви стали прикладом патріотки непохитного корнівського роду, яка обстоювала кожну слушну думку, що вела до розвитку рідної освіти на виселенні.

Ваша відданість і громадська активність у популярних варшавських хорах і чоловічому колективі «Журавлі», де Ви стали мамою-опікункою, приносила жіноче тепло і щире атмосферу. Ми всі Вас, шановна пані Любомиро, вельми поважаємо, і схилиємо перед Вами голови. Многая і благая Вам літа!

Об'єднання українців у Польщі,
редакція «Нашого слова»
та українська спільнота у Польщі

90 ЛІТТЯ

95 Кавалер, українець, 40 років, познайомиться із панною українкою від 30 до 40 років. Листи слати у редакцію.

Відійшли...

«Журавлина» братія сумує.
25 грудня 2020 року на вічний спочинок у вирій відлетів з наших рядів

бл. п. Василь Костик

великий патріот усього рідного, багаторічний член чоловічого хору «Журавлі». Пан Василь народився 1946 року у селі Торки біля Перемишля. Внаслідок акції «Вісла» опинився з батьками у Сипневі-Колонії у повіті Злотів. Власну сім'ю у дорослому віці створив у Гданську. Тут він, активний діяч української громади, співав у мішаному хорі «Чайка», а у 1972-1999-х роках був членом «Журавлів». Відданість українській культурі передав п'ятьом дітям – доні й чотирьом синам. Двоє з них нині співають у «Журавлях». Слова глибокого співчуття переказуємо усім близьким нашого друга. Перебуваючи разом з Вами у жалобі, віддаємо йому честь, а пам'ять про нього збережемо в наших серцях.

Рада і члени хору «Журавлі»

Василеві Костику на прощання

Василію,

Десь у горі
Кричать журавлі
Як Ти летять
У теплі сторони
Якби іній опав
На землі у Торках
У даліні чути
Церковний дзвін
А Ти відходиш
На зелені Небесні
Торківські луки

Василію,

Перед Тобою
Чиста небесних лук трава
Нема туману, ні холоду
Ні ліс не тремить, від холоду
Повні сади, відкриті загороди
Пливуть небесні ріки
Як крик розпуки по Тобі
До небес плывуть «Журавлі»

Василію,

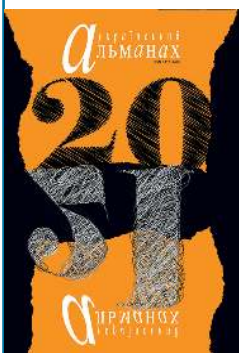
Иди туди спокійно
Щасливий
Від тої речі посполитої
Небуття...
Сядь біля прекрасної церкви торківської
Й чекай нашої долі
Прийдем до Тебе
Коли покличуть нас
До небесної волі

Василію,

До післязавтра
До побачення
Вічная Тобі пам'ять

Олександр Маслей

«Український альманах»-2021

У цьому виданні відомі автори з Польщі та України пишуть про виняткові та актуальні теми, серед них: Наталія Кертичак – про 30-ліття Об'єднання українців у Польщі й виклики, перед якими стоїть сьогодні найбільша українська організація; професор Ярослав Сирник – про українську конспірацію на Лемківщині в 1939–1948 роках (зокрема він спростовує тезу про те, що до неї були причетні люди з-поза регіону). Також в «Українському альманасі» багато цікавого про інші маловідомі сторінки історії (яких стоїть нове видання документів, підготовлене професором Романом Висоцьким, про пацифікацію Галичини у 1930 році; стаття директора архіву СБУ у Києві Андрія Когута про виселення українців з Бескидів на південь України у 1951 році). Актуальними є матеріали про ставлення в комуністичній й сучасній Україні до постаті Симона Петлюри. Редактор Славомір Савчук пише про українську активність на Підляшші крізь призму видань кінця 80-х і початку 90-х років ХХ століття.

В «Альманасі» також можна знайти цікаве інтерв'ю Ізи Хруслінської з Петром Тимоєм про польські вибори червня 1989 року й участь у них українців. Не бракує також статей про теми сьогодення – декілька авторів цікаво й компетентно пишуть про міграцію з України до Польщі. Про українців у Вроцлаві та в Нижній Сілезії, динаміку змін, ставлення польської адміністрації до зростання кількості мігрантів з України розповідає Софія Баянова. Особливо актуальними щодо приїжджених та стану української меншини у Польщі є статті про рідко обговорювану публічно тему змішаних подружжів. Пишуть про це Томаш Косек та Аніта Бжозовська.

У контексті змін в українській громаді варто також прочитати матеріал Ігоря Горківа про останні події й процеси у Перемишлі. Як і кожного року, з «УА» ви дізнаєтеся також про видатні постаті, політичні та культурні події в Україні, життя українців у Польщі.

На непрості часи – винятковий «Альманах». Ціна 1 примірника 30,00 zł. (всіх поштою – 8,00 zł). Замовлення просимо надсилати на адресу ТОВ «Тирса»: TYRSA Sp. z o.o., ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa e-mail: tyrsa@hot.pl, тел. +48 [22] 679 95 47 або перерахувати вартість, рівну кількості замовлених примірників, на банківський рахунок: TYRSA Sp. z o.o., Warszawa Nr 95 1160 2202 0000 0000 3170 4029 чи поштовим переказом з позначенням: скільки примірників замовляється.

Із сумом повідомляємо, що 19 грудня в М'ястку на 87-му році життя відійшов у вічність

бл. п. Мирослав Падух

Разом з Його відходом затихла бесіда, яка в П'ятковій звучала, затихла й пісня, яку тільки в П'ятковій так співали... Зосталась лише спадщина сину Іванові й онукам – що перейнятим хистом до співу вони й надалі збагачуватимуть надбання хору «Журавлі».

Висловлюємо слова щирого співчуття Вам, Іване і Зеню, Вашим дітям і онучці, дружині покійного Марії, дочці Анні і всім рідним.

Управа гуртка ОУП у Білому Борі,
школа ім. Тараса Шевченка

Наше Слово

Adres: Redakcja "Nasze Slowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel.: prenumerata i reklama – tel./fax 22 677-88-10, redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46, redakcja – 22 677-84-45.

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl

Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuchenko, Anastazja Krawczuk, Daryna Popil.

Zespół redakcyjny: redaktor naczelny – Khrystyna Zanyk, zastępca redaktora naczelnego – Paweł Łoza, sekretarz – Tetiana Daniuchenko, redaktorzy – Igor Szerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemysł), redaktor stylistyczny – Olga Rusina, redaktor techniczny – Olga Michaluk, prenumerata, reklama – Lesia Korostatewycz.

Współpracownicy: Anastazja Krawczuk (Warszawa), Igor Isajew (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Bogdan Tchórz (Górowo Iławeckie), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Oksana Kulczewycz (Legnica), Jerzy Gawryluk (Bielsk Podlaski), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oleksandra Iwaniuk (Warszawa), Zhanna Kuznietsova (Kijów), Ivanna Kyliushyk (Warszawa), Svitlana Melnyk (Kraków), Ivan Kysloshchuk (Lublin), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniński (Gładyszów).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat), 22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego),

E-mail: zuwp@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl,

Internet: http://ukraincy.org.pl, http://www.oup.ukraina.com.pl

Fotograf: Redakcja „Nasze Slowo”

Druk: Drukarnia „Efekt”. Nakład 2500 egz.

Pismo dofinansowane ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Związku Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat w PLN:

47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD:

IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:

IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.

Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.

Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika.

Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji.

Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Slowo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u, w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:

Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie www.prenumerata.ruch.com.pl

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 – czynne w dni robocze w godzinach 7⁰⁰ – 17⁰⁰.

